

T.C
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

KUR'AN VE SÜNNETTE
ŞEFAAT KAVRAMI

Kelâm ve İslâm Felsefesi
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd.Doç.Dr.Bekir TOPALOĞLU

Hazırlayan
İsmet UÇMA

İstanbul 1986

IV

V . Hz. PEYGAMBERİN DIŞINDAKİ ŞEFATÇİLER	37
1 . Melekler	37
2 . Peygamberler	40
3 . Alimler	40
4 . Şehidler	41
5 . Ümmetten Bazıları	42
6 . Sabîler	43
7 . Cennet Ehli	43

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

ŞEFAAT EDİLMEYE LÂYİK OLANLAR	46
I . Hz. PEYGAMBERİN ŞEFAATİNE LÂYİK OLANLAR	50
1 . Mahşerde Bütün İnsanlar	53
2 . Hz. Peygamberin Ümmeti	53
3 . Lâ ilâhe illallah Diyenler	55
4 . Büyük Günah Sahipleri	56
5 . Cehennem Ehli	59
6 . Cennet Ehli Olan Mü'minler	60
7 . Hususî Şefaate Mazhar Olanlar	61
8 . Vesîle İsteyenler	61
NETİCE	65
BİBLİYOGRAFYA	68

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
KISALTMALAR	V
TRANSKRİPSİYON	VI
ÖNSÖZ	VII

G İ R İ Ő

I . ŐEFAATIN LUGAT ve ISTILAH MÂNASI	2
II . KUR'AN'DA ŐEFAATLE ALAKALI YAKIN MÂNALI KELİMELEER	4

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

ŞEFAAT YETKİSİ	7
I . ŞEFAAT İZİNİ	14
II . AMEL ve ŞEFAAT	19
III . ŞEFAAT SELAHİYETİ	26
IV . Hz. PEYGAMBER ve ŞEFAAT	28
1 . Hz. Peygamberin Dünyadaki Şefaati	32
2 . Hz. Peygamberin Kıyametteki Şefaati ...	34
3 . İlk Şefaati ve Hz. Peygamber	35

K I S A L T M A L A R

a.g.e	: adı geçen eser
b.	: ibn
bk.	: bakınız
c.c.	: celle celaluhu
c.	: cilt
H.z.	: hazret(i)
nşr.	: neşir, neşir eden
r.a	: radiyallahu anh
s.a	: sallallahu aleyhi ve sellem
thk.	: tahkik eden
trc.	: tercüme, tercüme eden
ts.	: tarihsiz
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vs.	: ve sâire

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

SESLİLER :

~ : ^ (med işareti)   / : l, i
 / : a, e   / : u, ü

SESSİZLER :

ء	:	'	ق	:	q
ب	:	b	ط	:	t
ت	:	t	ز	:	z
ث	:	s	ج	:	c, ^c A
ح	:	c	چ	:	ç
ع	:	ç	ح	:	h
ه	:	h	خ	:	h
د	:	d	د	:	d
ذ	:	z	ذ	:	z
ر	:	r	ر	:	r
ز	:	z	ز	:	z
س	:	s	س	:	s
ش	:	ş	ش	:	ş
ص	:	s	ص	:	s
			غ	:	g
			ف	:	f
			ك	:	k
			ك	:	k
			ل	:	l
			م	:	m
			ن	:	n
			و	:	v
			ه	:	h
			ی	:	y

ÖNSÖZ

Günümüzde, İslâm dünyasının her yerinde olduğu gibi, ülkemizde de islâmî ilimlerin çeşitli dallarında akademik çalışmaların hız kazandığını görmekteyiz. Bu husus, İslâm'a uzun asırlar hizmet etmiş olan milletimiz açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Bu çalışmaların daha çok İlâhiyât Fakülteleri bünyesinde yapıldığı da memnuniyetle müşâhade edilmektedir.

İslâmî ilimlerin her sahasında yapılan çalışmaların ilk ve en mühim kaynağını Kur'an ve Sünnet ikilisi teşkil etmektedir. Özellikle çalışılan konu iman ve akaid bahislerine taalluk edince, ilk baş vurulan kaynak Kur'an-ı Kerim sonra da sahîh hadis kitapları olacaktır. Her sahada çalışmanın ehemmiyetine inanmakla beraber İslâm itikadıyla alâkalı sahalarda çalışmanın daha da önem arzettiği kanaatindeyiz. Çünkü sahîh bir itikad için temelini teşkil etmektedir.

VIII

Bu sebeple muhtevasını İslâm itikadının esaslarını inceleme alanları teşkil eden Kelâm ve İslâm Felsefesi gibi ilimler, günümüzde de canlılık ve alâka çekiciliğini sürdürmektedir.

Biz de, itikad konuları içinde yer alan ve "sem'iyât" bahisleri arasında incelenen "şefaât" sahasında hudutlu bir araştırma yapmayı uygun bulduk. Konunun çeşitli münakaşalara sebep olması, bildiğimiz kadarıyla bu alanda Türkçe'de müstakil bir çalışmanın olmayışı, konunun halk arasında yanlış anlaşılması ve istismarlara vesile olması gibi sebepler, bizi bu mevzuda çalışmaya sevketti.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, araştırmamızı Kur'an ve sahîh hadîsler bazına oturtmaya gayret ettik. Sahamızla ilgili çeşitli eserlere baş vurmaktan da tamamen müstağni kalmadık. Ne var ki, çeşitli mezheplerin görüşleri veya ulemanın tevillerine girmeyi uygun görmedik. Çünkü böyle bir gayretin, Yüksek Lisans Tezi hudutlarını aşacağı inancındayız.

Çalışmamızı yaparken, Kur'an-ı Kerim'i baştan sona taredik. Konumuzla doğrudan alâkalı olmayan âyetlere girmemeye gayret ettik. Hadîs dalında da Kütüb-i Sitte'nin dışına çıkmamaya azami derecede riâyet etmeyi prensip edindik. Bunlar dışında, Kur'an-ı Kerim tefsirlerinden sadece birkaçına müracaat etmeyi tercih ettik. Arapça kelime ve terimlerin etimolojisine eğildiği ve dirayet tefsirlerinin en meşhuru olduğu için Zemahşerî'nin "el-Keşşâf"'ını, en güvenilir rivayetleri topladığı ve değerlendirmelere yer verdiği için İbn Kesîr'in "Tefsîru'l-Kur'ani'l-azîm"'ini, rivayet ile dirayeti mezcetti-

gi için Şevkânî'nin "Fethu'l-kadîr"'ini, kendinden önceki tefsirlerin en muteber görüşlerine yer verdiği için de M. Hamdi Yazır'ın "Hak Dini Kur'an Dili" adlı tefsirini esas aldık.

Araştırmamızı "Giriş" kısmından sonra iki ana bölüme ayırdık. Girişte, şefaatin lügat ve ıstılâh manaları ile Kur'an'da şefaate alâkalı yakın mânalı kelimeler üzerinde durduk.

İkinci bölümde, şefaate yetkisi, amel-şefaate ilişkisi, Hz. Peygamber ve şefaate, Hz. Peygamberin dışındaki şefaateçileri ele aldık.

İkinci bölümde ise, şefaate edilmeye lâayık olanlar ile Hz. Peygamber'in şefaatine lâayık olanları inceledik.

Bu çalışmanın, şefaate konusunda sadece bir çerçeve çizdiğine işaret etmeliyiz. Bu çalışmada birtakım eksikliklerin olduğu şüphesizdir. Bunların hoşgörü ile karşılanacağını ümid ederiz.

Çalışmamızın her safhasında bize yardımcı olan, yol gösteren ve kıymetli vakitlerini ayıran tez yöneticim Sayın Yard. Doç. Dr. Bekir Topaloğlu'na samimi teşekkürlerimi sunmak, benim için ifa edilmesi gereken bir vazifedir.

Ayrıca çalışmam sırasında yardımlarını gördüğüm M. İ. İlahiyat Fakültesinin diğer öğretim elemanlarına da teşekkür ederim.

G İ R İ Ő

I. ŞEFAATİN LUĞAT VE İSTİLĀH MĀNASI

II. KUR'AN'DA ŐEFAATLE ALAKALI YAKIN MĀNALI KELĪMELEK

I. ŞEFAATİN LUĞAT VE İSTİLÂH MÂNASI

Şefâat (الشفاعة) kelimesi, "şe-fe-a" (شَفَعَ) fi'linden türemiş olup yardım etmek, başkası için yardım istemek, bir kimseden aracılık talebetmek, suçlu ve muhtaç bir kimse için dilekte bulunmak, derece ve mertebe elde etmek için başkasını araya koymak gibi mânalara gelir¹.

"şe-fe-a" fi'linin yaygın olarak kullanılan masdarı "eş-şef'" (الشَفْع) olup çift kılmak, çift görmek, bir şeye vesile ve aracı ile yaklaşmak, yardım istemek, dilek dilemek gibi mânalara gelir².

-
1. Asım Efendi, Kâmus Tercümesi, III,308; İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, VIII,183-185.
  2. Asım Efendi, a.g.e., III,307; Râğıb el-İsfahânî, el-Müfredât, 263.

Şefâat kelimesinin, özellikle hukuk ıstılâhında kullanılan bir diğer masdarı da " eş-Şufâ " (الشفعة) dir. Bu kelime, bir şeye benzerini ya da mislini ziyâde etmek, artırmak, bir malı evleviyetle alma hakkına sahip olmak, alış verişte komşuya öncelik hakkı tanımak, bir iş hakkında aracı kabul etmek gibi mânalara gelir¹.

Şefâat sahibine " eş-Şâfi' " (الشافع) ve mübalâğa siygasiyle " eş-Şeffi' " (الشفيع) denilir².

Istılâhta şefâat, kendi dışındaki birine iyilik yapılmasını ve ona yönelecek bir kötülüğün terk edilmesini, yalvarmak suretiyle talebetmektir³. Hukukuna tecavüz edilmiş zattan tecavüz edenin bağışlanmasını talebetmektir⁴.

1. İbn Manzûr, a.g.e., VIII, 183-185.

2. Asım Efendi, a.g.e., III, 307; İbn Manzûr, a.g.e., VIII, 183. İ.A., XI, 382-384.

3. et-Tahânevî, Keşşâfu ıstılâhâti'l-fünûn, I, 762; Râğıb el-İsfahânî, a.g.e., 263; Kâdî Abdülcebbar, Şerhu'l-usûli'l-hamse, 688.

4. el-Cürcanî, et-Ta'rifât, 59; Ferîd Vecdî, Dâiretu'l-ma'ârifî'l-karnî'l-işrîn, V, 402-403; İ.A., XI, 382.

II. KUR'AN'DA ŞEFÂATLA ALÂKALI YAKIN MÂNALI KELİMELEK

Kur'an'da şefâat kavramıyla alâkalı olarak özellikle akaid mezheplerinin yorumlarına göre değişiklik arzedebilecek çok sayıda âyetin bulunduğunu ifade etmeliyiz. Ancak bu âyetler konuyu yorumlayanın bakış açısına göre sayı ve muhteva bakımından değişiklik arzedeceği için, şefâat kelimesinin Kur'an'da direkt olarak kullanılışını esas almış bulunuyoruz. Bizim çalışmamız, "Kur'an ve Sünnete göre" kaydıyla sınırlıdır. Ancak çalışmamızda ihtiyaç nisbetinde dolaylı âyetlere de müracaat ettik. Bu noktada takib ettiğimiz metod şefâatle doğrudan ilgisi bulunan âyetlere konu bakımından yakınlığı olan ve ayrıca tamamlama, pekiştirme mâhiyeti taşıyan âyetleri tesbit etmekten ibaret olmuştur.

Şefaât kelimesi Kur'an'da toplam 19 sûrenin muhtelif âyetlerinde 26 defa geçmekte, çeşitli müştaklarıyla 38 ayrı yerde kullanılmaktadır.

Kur'an'da şefaâtla alâkalı kelimeler beş grupda müतालaa edilebilir:

1. Bey' (البيع), adl (العدل), bedel (البدل), kifl (الكفل).
2. Hulle (الحلة), velâyet (الولاية), nusrat (النصرة), vikâye (الوقاية), himâye (الحماية), vesîle (الوسيلة), kurbet (القربة).
3. Cezâ (المجزاء), ignâ (الغناء), inkâz (الانفاذ), nef' (النفع), mülk (الملك).
4. Ahd (العهد), itâat (الإطاعة), rızâ (الرضاء), izin (الإذن), hamd (الحمد), atâ (العطاء), a'sâ (العسى).
5. Hakk (الحق), duâ (الدعاء), mağfiret (المغفرة), istiğfâr (الاستغفار), şehâdet (الشهادة).

B İ R İ N C İ   B Ö L Ü M

Ş E F A A T   Y E T K İ S İ

ŞEFAAT YETKİSİ

Şefaata kavramı gerek Kur'an'da, gerek sünnette kıyâmete dâir tasvirlerde kullanılmaktadır. Şefaata fikrinin semâvî dinlerde ve dolayısıyla Kitâb-ı Mukaddeste de bulunduğunu ifâde etmek gerekir. Ancak diğera bütün hususlarda olduğu gibi şefaata husûsunda da İslâmı diğeralerinden ayıran en bâriz vasıf, hurâfe ve bâtil itikadlardan tecrid edilmiş bir şefaata fikrini yerleştirek insanlığın akidesine istikâmet vermiş olmasıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'de şefaata, bilhassa inzâr bildiren yerlerde geçmektedir. Kıyâmet " Allah'ın izni olmadıkça hiç bir şefaataçıya müsâde edilmeyecek bir gün"¹ diye tasvir edilmektedir.

-
1. el-Bakara(2),48,254; Zemahşerî,Keşşâf,I,279; Şevkânî,Fethu'l-kadîr,I,68. İbn Kesîr,Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm,I,127; M.Hamdi Yazır,Hak dini Kur'an dili, I,344.

Ancak Kur'an'da bu hüküm müşriklere tevcih edilmektedir. " Onlar Allah'ı bırakıp kendilerine ne bir zarar ne bir fayda vermiyecek olan şeylere taparlar. Bir de bunlar Allah yanında bizim şefaathçilerimizdir derler "¹. Ayrıca, "Şefaath edicilerin hiç bir şefaath onlara fayda vermiyecek"². buyrulmaktadır. Böylece hem müşriklerden hem de putlarından şefaath imkânı nefyedilmektedir. Nitekim, Câbir b. Abdullah (r.a) dan rivâyet edilen bir hadîslerinde Hz. Peygamber(s.a) : "Şefaathim Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmadan ölenleredir"³ buyurmuştur.

Kur'an ve Sünnette belirli şartlarla mevcut olduğu bildirilen şefaathin müşrikleri bünyesine almadığı kesinlik arzeden bir husustur. Kıyâmet gününde müşrikler için bütün çarelerin yok olacağı ve her nevi yardımlaşmanın ortadan kalkacağı haber verilmektedir⁴. Kâfirler cehenneme girdiklerinde, kendileri için hiç bir şefaathçının bulunmadığını itirâf ederler⁵.

-
1. Yûnus(10),18-19; Zemahşeri,Keşşâf,I,279; İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'ani'l-azîm,IV,183-184; M. Hamdi Yazır, Hak dini Kur'an dili,IV,2670-2671.
  2. el-Müddessir(74),48; Zemahşeri,a.g.e.,I,31,187; İbn Kesîr, a.g.e.,VIII,298; M. Hamdi Yazır,a.g.e.,VIII,5463; Şevkânî,a.g.e.,V,323.
  3. Buhârî,er-Rikâk,51,et-Tevhîd,32; Müslim,el-İmân,88, 92; Tirmizî,ed-Daavât,130.
  4. Âl-i İmrân(3),91; İbn Kesîr,a.g.e.,I,127.
  5. eş-Şuarâ'(26),101.

Görüldüğü üzere, kıyâmette şefaate dâiresine girebilmenin ilk şartı, dünyada şirkin bütün nevilerinden uzak bir imâna sahip olmaktır. Zira müşrikler İslâmdan önce de Allah'ın tek bir yaratıcı olduğunu bilmekteydiler¹. Ancak onların Allah'a bir takım ortaklar tanımaları ve bir takım vasıtalarla Allah'a yakınlık peyda edileceğine inanmaları şefaate erişmelerine mâni olmakta ve bu durumları Kur'an'da kınanmaktadır. Halbuki dönüş, müşriklerin zannettiği gibi ortaklara, şefaati umulan ve vesile kılınan ilâhlara değil her türlü müşârekette münezzehe olan tek bir Allah'a dır².

Kur'an ve sünnette müşrik ve kâfir olanlardan şefaatin neyedilişinin en önemli sebebi, Allah'a şirk koşmaları ve putlarından meded ummalarıdır. Halbuki Allah'ın dışındaki varlıklardan kulluk (ubûdiyet) sıfatıyla yardım beklemek zulmün en büyüğü olan şirki irtikâb etmektir³.

Şefaate ve yardımı âciz putlarından bekleyen kâfirler kıyâmette gerçeği gördüklerinde, kendilerini Allah'ın azâbinden kurtaracak sözü dinlenir bir şefaatecinin ve sıcak bir dostun bulunmadığını itirâf edeceklerdir⁴.

1. ez-Zümer(39),3. İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm, IV, 183.

2. ez-Zümer(39),43. M. Hamdi Yazır, Hak dini Kur'an dili, IV, 267.

3. el-Fâtîha(1),4.

4. eş-Şuarâ'(26),100-101. Zemahşerî, Keşşâf, II, 569, III, 119.

Dünyada Allah'ın âyetlerini hiçe sayıp O'na bir takım ortaklar koşarak yalan isnâd edenler âhirette felâh bulamayacaklardır¹. Müşrikler putlarına Allah'a yakınlık peydâ etmek için taptıklarını ve ibâdet ettiklerini iddiâ etmekteydiler. Halbuki kıyâmet gününde insanlar Allah'ın Huzûruna putları ve diğer ilâh tanıdıkları ile değil, münferid olarak çıkacaklardır. Müşrikler hayâlden, zandan ve iftirâdan menfaat ve teselli bekledikleri için Allah'a kavuşmayı ümit etmemektedirler. Halbuki kavuşmayı arzu ettikleri varlıklar kıyâmette onları aslâ kurtaramaz. Zira müşriklerle kavuşmayı umdukları varlıklar arasında ebedî kopukluk vardır ve onlara bir şey de soramazlar².

Putperestliğin temelinde putlardan şefaath ummak düşüncesi yatmaktadır. Hz. Peygamber(s.a)'in bütün inzâr ve ikâzlarına rağmen, müşriklerin puta tapıcılıktan vaz geçmedikleri ve onlardan Allah katında şefaath umdukları bilinmektedir. Halbuki Allah'ın dışındaki varlıkların asla şefaath iktidarları bulunmamaktadır³. Böylece hem müşriklerin meded umdukları putlardan ve hem de ilâhi izin sâdir olmadıkça bütün mahlûkâttan şefaath yetkisinin kaldırıldığını görmekteyiz⁴.

-
1. Yûnus(10), 18. Zemahşerî, Keşşâf, I, 78; İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm, IV, 193, VI, 313, VII, 93; M. Hamdi Yazır, Hak dini Kur'an dili, IV, 2692.
  2. ez-Zümer(39), 43. Şevkânî, Fethu'l-kadîr, II, 134, VI, 413; İbn Kesîr, a.g.e.; III, 295; M. Hamdi Yazır, a.g.e., IV, 2690.
  3. Meryem(19), 87. ez-Zuhrûf(43), 86; Yâ-sîn(36), 23;
  4. el-Bakara(2), 255.

Kâfirler kıyâmete inanmamakta ve imân sorumluluğunu
dâima iletmiş olmaktadır. İştekin onlar, böylece

Şefaât mevzû'u itikâdî bir konudur. Şefaât vardır ve haktır. Ancak bu Allah'ın dilemesi, rızâsı ve izni ile tahakkuk edecek olan bir husustur. Müşriklerin şefaât umdukları şeylerden şefaât yetkisi nefyedilirken, bu yetkinin Allah'a âit olduğu haber verilmektedir. Yâni şefaâtın imkânı ve yetkisi bütünüyle Allah'a âittir. Nitekim bu husus Kur'an'da şöyle ifâde edilmektedir: "Bütün şefaât hakkı Allah'ındır de"¹. Kur'an ve sünnette şefaât yetkisinin Allah'a âit olduğunu vuzûha kavuşturan daha pek çok nas mevcuttur.

Kâfirler, kıyâmet kaygısı taşımadıkları için şefaât yetkisini Allah'ın dışındaki varlıklarda görmektedirler. Halbuki gerçek mânada Allah'a kavuşmayı umanlar, şefaât yetkisini yalnız Allah'da görenlerdir².

Kalplerinde haşr korkusu bulunanlar kıyâmet gününde Allah'tan başka yardım edici bulunmadığını bilenlerdir³. Böylece kıyâmete ve o günde ki şefaate dayalı gerçekler insanların gözleri önünde temessül edince, içlerinden Mü'min olanlar sakınmakla emroldukları şeylere bir daha düşmeden şefaât yetkisini yalnız Allah'a has kılarlar. Zira şefaatin bütünüyle Allah'a has kılınıp iznine inhisârı diğer bütün varlıklardan şefaât yetkisini nefyetmektedir⁴.

1. ez-Zümer(39),44; el-Enâm(6),51,70,94; Zemahşerî, Keşşâf, II,384-385.

2. er-Râ'd(13),1,19,21; el-Mü'min(40),1,57; İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm, III,258; M.Hamdi Yazır, Hak dini Kur'an dili, III,1939.

3. el-Enâm(6),51,71; M.Hamdi Yazır, a.g.e., III,1940.

4. el-Fâtîha(1),4; Yûnus(10),3; İbn Kesîr, a.g.e., III,253.

Şefaate husûsunda sebeplere ittibâ etmek uygundur. Ancak şeffi ya da meşfû şefaate alâkalı sebeplerin müsebbibi bizzat kendisi olduğunu iddiâ ederse, Allah'ın şefflik sıfatına şirk tanıdığı için kâfir olur.¹ Şefaate yetkili ve me'zûn olanlar da ancak Allah'ın müsâdesi ve hudutları dâhilinde şefaate edebilirler².

Allah'ın hudutlarını aşanlar hiç bir şekilde yardım göremezler. Allah bütün işleri tedbîr ettiği gibi, şefaati de tedbîr edendir. Şeffi meşfû'a mutlak mânada yardım eden olduğuna göre bu mânada Allah'tan başka şeffi' yoktur.³

---

1. ez-Zümer(39),44; Zemahşerî, Keşşâf, III,400; Şevkânî, Fethu'l-kadîr, IV,454.

2. el-Bakara(2),255

3. es-Secde(34),4; el-Â'râf(7),54; Zemahşerî, a.g.e., III,241; İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm, VI,361-362.

I. ŞEFAAT İZİNİ

Şefaata hak olduğunu beyan eden naslar iki önemli noktayı gözler önüne sermektedir: Şefaata edecek ve şefaate nâil olacak kimseler için ilâhî iznin sadır olması¹. Şüphesiz yokki kıyamette şefaata imkanı mevcuttur. Ancak bu bütünüyle Allah'ın iznine ve müsaadesine bağlıdır. Bu hususla alakalı olarak Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: "İzni olmadıkça O'nun katında şefaata edecek kimmiş?"². Bu itibarla Allah'ın iznine ittibâ etmeksizin mahlûkâtın her hangi birinden şefaata ummak ve beklemek nefyedilmektedir³. Umûmî manada Allah'a ittibâ edenlerin dışındakilerinin şefaata etme ve edilme hakları bulunmamaktadır.

---

1. el-Bakara (2), 255. ez-Zümer (39), 44. Yûnus(10), 3. Zemahşerî, Keşşâf, I, 358. M. Hamdi Yazır, Hak dini Kur'an dili, II, 850.

2. el-Bakara(2), 255. Şevkânî, Fethu'l-kadir, I, 243.

3. el-Enbiya(21), 28. Şevkânî, a.g.e., IV, 314; M. Hamdi Yazır, a.g.e., II, 851, IV, 2671 vd.

Zira Allah'ın adâletinde tâ'at ve ma'siyet ehlinin müsavî olması câiz değildir. Allah'ın lââyık olanlara azab verme si hak olduğu gibi dilediği kimseden i'kâbı kaldırarak onu affetmesi de haktır. Ne var Allah sevap işleyen kulu mükâfatsız bırakmaz.

Şefaât izninin kimlere verileceği hususu Kur'an ve Sünnette vuzûha kavuşan bir konudur. Buna göre, evvela Makam-ı Mahmûd sahibi Muhammed (s.a), sonra tertiplerine göre diğer peygamberler, melekler ve salihler şefaât edeceklerdir¹. Nitekim şefaât hadîsinde Hz. Peygamber:"Şefaât te bulunacağını ve kendisine bir had ta'yin edileceğini, bundan sonra Allah'ın izin verdiklerini şefaati ile cenne te girdireceğini"² haber vermektedir. Hz. Peygambere şefaât hususunda had ta'yin edilmiş olması şefaatin ancak lââyık olan ve izin verilenler için carî olduğunu, bunun haricindekileri bünyesine almadığını ifade eder.

Kıyamet gününde Allah'ın izin verdiklerinin şefaati de birden bire olmaz. Şefaât bekleyenler ilâhî iznin sadır olması için beklenecek yerde çok beklerler, tâ ki şefaât edecek olanlar şefaât bekleyenlere, Allah'ın bu hususta hakkı söylediğini, yani şefaate izin verildiğini müjdeleyip

-
1. el-İsra(17),79; el-Asr(103),3; Zemahşerî,a.g.e.,III,287; Şevkânî,a.g.e.,I,249; M.Hamdi Yazır,a.g.e.,VI,3962; İbn Kesîr,Tefsîru'l-Kur'ani'l-azîm,I,350.
  2. Müslim,Fezâilü'l-Kur'an,199; Tirmizî,es-Sünnet,184.

kalplerinden korku giderilinceye kadar bu bekleyiş devam eder. Ayrıca O günde, Allah'ın izin verdiklerinden başka hiç kimsenin konuşmaya güç yetiremeyeşi izin olayının belirli bir süre beklemeyi gerekli kıldığını ifade eder. O günde yalnız peygamberlerin hitâba mâlik olacakları ve başka hiç kimsenin her hangi bir söze mâlik olamayacağı kaydedilmektedir¹.

Kıyamette ancak şefaate izin verilenler şefaate edecektir². Fakat şefaate izin verilenler, "kâfire şefaate olmaz" prensibi gereği ancak Allah'ın şefaate edilmelerine izin verdiklerine ve razı olduklarına şefaate edebilirler³.

Çetin bir gün olan kıyamette, bütün insanlar şefaate beklerler. O gün şefaate etme mertebesine erenler, ancak şefaate edilme mertebesine mazhar olanlara şefaate edebilirler. O gün kimse diğerinin günahından mes'ûl tutulmaz⁴. O gün hüküm yalnız Allah'ındır⁵. Burada kıyametin şefaatten başka merhalelerinin bulunduğunu da ifade etmeliyiz.

-
1. en-Nebe'(78),38; Hûd(11),105; Zemahşeri, a.g.e., III,258.
  2. el-Enâm(6),51-52.
  3. el-A'râf(7),53.
  4. Sebe'(34),23,25; İbn Kesîr, a.g.e., VI,502; M.Hamdi Yazır, a.g.e., VI,3962.
  5. Sebe'(34),26; İbn Kesîr, a.g.e., VIII,333.
  6. ez-Zümer(39),44; M.Hamdi Yazır, a.g.e., II,852.

Kıyamet gününde şefaathakının Allah'a bağılı bulunması keyfiyeti, ulûhiyet ve ubûdiyet makâmını net bir şekilde belirlemektedir. Bütün kulların ulûhiyet sıfatı karşısında ubûdiyete lâıyk bir şekilde bulunmaları ve bu makamı tecavüz etmemeleri, şefaath olunmaları için elzendir. Bununla beraber insanlar kulluk sıfatını artırdıkça Allah da onların ecirlerini artırır ve nihayet hiç bir kulun ulaşamayacağı bir hadde vararak şefaate mazhar olurlar.

Şefaathle alâkalı olarak insanların yanılığaları üzerinde varılması muhtemel netice şudur: Peygamberleri mü-tâkip bir takım münharif düşünce tarzları zuhûr etmiştir. Bu düşünce şekline sahip olanlar, Allah'ın oğullar ve kızlar edindiğine, Hak Teâlân'ın bir takım ortakları bulunduğuna ve Allah katında her halükârda şefaath eden bazı kimselerin bulunduğuna itikad ederek şirke düşmüşlerdir. Diğer bir kısmı da bazı insanların ya da liderlerin her durumda Allah'a yakın olduğuna inanarak onların saltanatlarından Allah katında meded ummaktadırlar. Halbuki İslâm her hususta olduğu gibi şefaath mevzû'unda da hayâl ve zanna mahâl bırakmamıştır. İslâmî tasavvurda, ulûhiyet ulûhiyettir, ubûdiyet de ubûdiyettir. Bu ikisinin tabiatın'ın birleşmesi imkansızdır.

Kulun Allah ile irtibatı ve Allah'ın kula merhameti mevzû'unda ise İslâm, son derece önemli ve huzur verici hakikatler ihtiva eder. Yeterki kul kendi mevkiinde dursun, Allahıda kendi makamında bilsin¹.

---

1. el-Fâtiha(1),4.

Kıyamette her türlü emir yalnız Allahındır.O'nun izni ve müsâdesi bulunmadan hiç kimse hiç bir şeye muktedir olamaz¹. O gün her nefis kazancına rehin olarak önden ve arkasından ne gönderdiğini bilir². Bundan dolayı şefaatecek ve edileceklerin, şefaatin'in melhûz olma liyakâtının ilk şartı imân ve ilâhî iznin sâdır olmasıdır³.

-
1. el-Bakara(2),48.
  2. el-İnfîtâr(82),4,13,19.
  3. el-Bakara(2),255.

II. AMEL VE ŞEFAAT

Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in sahih sünnetinde, insanların kıyamet günündeki durumlarının iman, amel ve itibalarına göre belirleneceği çeşitli vesilelerle konu edilmektedir.

Allah'ın Hz. Peygamber'den dünyada mü'minleri cihada teşvik etmesini istemesi ve Hz. Peygamber'in de bu emri yerine getirmesi, cihad'ın mü'minler için şefaate vesile olacak salih amellerden olduğunu ifade eder. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a) de "Dünya ahiretin tarlasıdır" ¹ buyurmak suretiyle amelin önemine işaret etmiştir. Yine Kur'ân'da, iyi ve güzel amel işleyip hayra tavassut edenlerin, hasıl olacak sonuctan güzel bir sevaplarının bulunacağı, kötü amel işleyen ve kötülüğe vesile olanların da aynı nisbette kötü bir

---

1. El-Bakara(2),254; Buhârî, el-Birr, 45.

hissenin bulunacağı haber verilmektedir ¹ . İnsanların ahiretteki durumlarının dünyadaki amellerine göre belirleneceği kesinlik arzeden bir husustur. Buna göre amel-i seyiyeden sakınmak lazım geldiği gibi, her nevi amel-i hasene de yapılmalı ve kabul edilmelidir.

İnsanın ahiretteki şefaathı kendi amelleridir, dersek yerinde olur. Nitekim Hadis'de, sâlih amelin ve hayra vesîle olan aracılığın teşvik edildiğini, buna mukâbil kötü amelin de tekbih edildiğini görmekteyiz. Allah'ın hudutlarını ihlal edenlerin bu davranışları nedeniyle Allah'a karşı gelmiş oldukları yine hadislerde konu edilen bir husustur ² . Hz. Peygamber ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacının giderilmesini tavsiye etmiş ve bunu âhirette şafaate vesîle olacak salih ameller cümlesinde zikretmiştir ³ . Ayrıca Hz. Peygamber'in "hırsızlık yapan kızım Fatıma da olsa elini keserdim" ⁴ buyurması, iyi ve kötü amelin akibetini göstermesi bakımından önemlidir.

Umûmî manada Kur'ân ve Sünnet'ten anlaşıldığına göre, insanı kıyamette şafaate mazhar kılan da mahrum eden de kendi imanı, ameli ve ibadetidir. Nitekim kafir ve müşriklerden şefaati nefyeden de onların ubûdiyeti Allah'tan başka-

---

1. en-Nisa(4);85; M.Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili,II,1406-1407.

2. Buhârî, ez-Zekat,21, el-Birr,45, el-Enbiya,18,54; Müslim, el-Edeb,36-37; Tirmizi, ez-Zekat,14; Ebu Davud, el-Edeb, 126; Nesei, ez-Zekat,66.

3. Tirmizi, ez-Zekat,14; Müslim, el-Edeb,36.

4. Buhârî, el-Hudud,12,18,54.

larına tahsis ederek daima seyyie olan amelleri irtikab etmeleridir. Halbuki insanlar için ancak çalıştığının ve amelinin karşılığı vardır ¹. İnsanların ahiret necatları bu çalışmalarından hasıl olacak neticelere göredir. Kur'an'da iyi ve kötü aracılık bu manada kullanılmaktadır. Çünkü, kim neye aracılık ederse yani kim ne kadar amel işlerse, misliyle mukabele edileceği ifade edilmektedir ².

İman, amel ve ibadetle ilgili Kur'ân ve Sünnet'te oldukça geniş malumat bulunmaktadır. Ancak biz bunlara konumuzla olan alakaları nisbetinde işaret etmekle iktifa edeceğiz.

Allah Teala özellikle mü'min kullarından ahiret için dünyada salih ameller yapmalarını istemektedir. Bu cümleden olmak üzere Allah mü'minlerin cihâd etmelerini, Allah yolunda infakta bulunmalarını ve namaz ibâdetini ikâme etmelerini istemektedir. Zira kıyamette bunların hiç birisini yapma fırsatı mevcut değildir ³. Bu meyanda cihâd infak vb. sahibine kıyamette şefaât edeceği haber verilmektedir ⁴. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a), namazı dinin direği olarak vasıflandırdıktan sonra, namaz ve secdenin sahibine şefaât edeceğini haber vermektedir ⁵. Bununla beraber duâ ve is-

1. en-Necm(53), 39. M. Hamdi Yazır, a.g.e., II, 1406.

2. en-Nisa(4), 85; Şevkani, Fethu'l-Kadir, I, 456; İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim, II, 332; Zemaşşeri, Keşşaf, I, 243, 384, 549.

3. el-Bakara(2), 254.

4. Fuhârî, ez-Zekat, 21; Tirmizi, ez-Zekat, 14.

5. Ebû Davûd, es-Salat, 194; Nesei, es-Sehv, 24.

tiğfar salih ameller cümlesinde zikredilerek bunların günahlara keffaret olacağı bildirilmektedir ¹ .

Ayrıca, Kur'ân'ın, orucun, sabrın sahibine şefaathçi olacağı hadislerde anlatılan bir husustur.

Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Kur'ân'da öyle bir süre vardır ki, otuz ayet olup sahibi(okuyucusu) bağışlanıncaya kadar onun için şefaath eder. O süre, Mülk süresidir." ² Ayrıca Ali b. Ebî Talib(r.a)'den rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: "Allah Kur'ân'ı okuyup hifzeden kimseyi cennete idhal eder ve cehenneme kesinlikle müstahak olan ev halkından on kişi hakkında şefaath etmesini kabul eder." ³ Ebu Ümâme(r.a)'den Resulullah'ın şöyle buyurduğu haber verilmektedir: "Kur'ân'ı okuyun, çünkü Kur'ân kıyamette okuyanlara şefaathçi olarak gelecektir." ⁴

Kur'ân-ı Kerîm'in ve sûrelerinin okuyana ve ezberleyene şefaath etme liyakatının ilk şartı bu şahısların ilmiyle âmil olmalarına bağlıdır. Zira Hz. Peygamber'in "Kur'ân okuyucularına lanet edecektir" şeklindeki ifadeleri gözden uzak tutulmamalıdır. Ayrıca ilmiyle âmil olan hafızların cehen-

1. Buhârî, el-Hudûd,12,18,54.

2. Tirmizî, Fezailü'l-Kur'ân,9; İbn Mâce, el-Edeb,52.

3. Tirmizî, Fezailü'l-Kur'ân,13; İbn Mâce, el-Edeb,53.

4. İbn Mâce, Mukaddime,16; Tirmizî, Fezailü'l-Kur'ân,14; Müslim, el-Misâfirün,42.

neme günahları sebebiyle girenlere şefaath edebilecekleri aksi halde cehennemde ebedî olan kâfirler için şefaatin olmayacağını ifâde etmek gerekir¹.

Yine Hz. Peygamberin sahîh hadîslerinde, oruç ibadetinin ecrinin verilmesinin Allah'a ait olduğu ifâde edilerek, orucun kıyamette sahibine şefaath edeceği bildirilmektedir². Bu husus insanın kıyametteki durumunun tesbitinde amelin oldukça önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

İbn Ömer (r.a) den gelen bir hadiste Hz. Peygamber (s.a)' in şöyle buyurduğu rivâyet edilir: "Kim Medînenin darlık ve kıtlığına katlanırsa kıyamet gününde ona şefaathçı olacağım. Kim Medîne'de ölmeye gücü yeterse orada ölsün. Çünkü ben Medîne'de ölen mü'minlere şefaath edeceğim. Kim kabrimi ziyaret ederse şefaathım ona vacib olur"³. Yukarıdaki hadisleri doğru anlamak gerekir. İslâmın doğuş ve intişar yeri olan beldeler elbette önemlidir ve bütün bunlar iman ve ameli takviyeye yönelik tavsiyelerdir, aksi halde her hangi bir mekana rastgele bir kutsiyet atfetmenin İslâmî tasavvurla bağdaşır hiç bir yanı yoktur.

Görülüyor ki imandan sonra amel hususunda da ortaya umûmî bir kâide konulmaktadır.

---

1. el-Bakara(2), 48, 254. el-Müddessir(74), 48.

2. Müslim, el-Müsâfirûn, 43. Ebû Dâvûd, es-Salât, 42.

3. Tirmizî, el-Menâkıb, 68.

Bu kâide, hem tevcihatı, hem nasihatı ve hemde yardımlaşma hususlarını bünyesine almaktadır. Allah'ın mü'minlerden ahirette kurtuluşlarına vesile olacak salih ameller yapmalarını istemeside böyledir.

Allah'ın mü'minlerden dünyada salih amel yapmalarını istemesi ve onları kötülüğün ve zulmün def'ine memur etmesi, mü'min gönülleri için sevimli olan iman sıfatıyla başlamak tadır¹. Bu amellerin öyle müsait bir ortamda yapılması isteniyor ki şayet o an elden kaçırılırsa bir daha elde etmek imkansızdır. Bu an dünya hayatıdır. Kıyamet ise hiç bir şeyin fayda sağlamadığı bir gündür². Bu imkanı kaybedenler için malın ve kazancın fayda vermesi imkansızdır. Bir daha dostluk, mal, kazanç ve dünyada kurtuluş vesilesi olan şeyler onları acı âkibetten kurtaramaz.

Dünyaya âit ve fakat ahireti direkt olarak ilgilendiren amel ve ona taalluk eden hususlar seyyie ve hasene olmak üzere iki kısımda mütalâ edilebilir. Hayra vesile olan ve Allah'a itâ'ati öngören ameller hasene, Allah'a isyâna vesile olabilecek her türlü amel de seyyie dir.

Ahirette vukû bulacak olan şefaatin yeri ve zamanında önemlidir. Nitekim kıyametin kopması ânı, her nefsin sorguya çekilmesi ânı için şefaet mevzû'ubahis değildir.

---

1. en-Nisâ(4),85. Şevkânî,a.g.e.,I,456. Zemahşerî,a.g.e., I,254. İbn Kesîr,a.g.e.,II,352.

2. el-Bakara(2),254.

Buna göre şefaât kıyametin belirli bir ânı ve özellikle Mîzândan sonraki merhalesi gibi görülerek, günahkar ve fakat mü'min kullar için söz konusu edilmektedir¹.

Yukarıda saydıklarımızdan başka mü'minler için işledikleri bütün salih amellerin kıyamette şefaâtçı olarak geleceğinin belirtildiğini de ifâde etmek gerekir².

---

1. el-Bakara(2),48. İbn Kesîr, a.g.e., I, 126. M. Hamdi Yazır, a.g.e., II, 850.

2. el-Asr(103),3.

III. ŞEFAAT SELAHİYETİ

Kur'ân ve sünnette müşriklerden, putlardan, Allah'ın iznine ittiba edilmedikçe bütün mahlukattan şefaath nefyedikirken şefaath selahiyetinin kimlere verildiğine de işareth edilmektedir. Bu husus Kur'ân'da şöyle ifade edilmektedir: "Çok esergeyici Allah'ın katında bir ahd edinmiş olanlardan başkalarının şefaath hakkı olmayacaktır" ¹. Ayrıca "Allah'ı bırakıp da tapdikları şeylerin şefaath selahiyeti yoktur, hakka bizzat bilerek şehadet edenler müstesna" ² denilmektedir.

Allah katında ahd edinmekten maksadın iman ve ameli izhar ederek kelime-i şehadetin bütün icablarını yerine getirmek olduğu ifade edilmektedir ³. Allah katında ahdi

-
1. Meryem(19),87; ez-Zuhrûf(43),86; İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, V,258.
  2. Meryem(19),85-87.
  3. Zemahşerî, Keşşâf,II,524-525.

bulunanların, ancak Allah'ın şefaata edilmelerine izin verdiklerine şefaata edebilecekleri kesindir ¹ . Şefaata etme ahdi bulunanların şefaatine mazhar olabileceklerin salih amel işleyen müttakiler olduğu ifade edilmektedir ² .

Görüldüğü üzere Allah'ın kimlere şefaata müsadese vereceği ortaya konulmaktadır. Buna göre, Allah'ın izin verdikleri, sözünden razı oldukları, ahdi verdikleri ve hakka bilerek şahadet edenler evleviyetle şefaata selahiyetine mazhar olurlar ³ .

Kur'ân ve sünnet hükümlerinden istinbat edebildiğimiz kadarıyla şefaata selahiyeti bulunanları ileride sırayla ele alacağız.

-
1. Tâhâ(20),109; Şevkânî, Fethu'l-Kadîr, III,339.
  2. Meryem(19),96; el-Asr(103),3; Şevkânî, a.g.e., III,374; İbn Kesîr, a.g.e., VIII,366-67.
  3. el-Bakara(2),255; ez-Zümer(39),4,65; el-Enbiya(21),28; Tâhâ(20),109; en-Necm(53),26; Sebâ(34),23; en-Nebâ(78),38; ez-Zuhrûf(43),86; el-Enâm(6),3; İbn Kesîr, a.g.e., 310-12,331; Zemahşerî, a.g.e., II,568; Şevkânî, a.g.e., III,391; M.Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, VI,4286.

cak, sen de razı olacaksın" ¹ . Ayrıca şefaati imtiyazının Allah'ın bir elçisi vasıtasıyla Hz. Peygamber'in ihtiyarına bırakıldığı ve bunun karşılığının da ümmetinin yarısının cennete gireceği teminatı olduğu ifade edilmektedir ² . Hz. Peygamber şüphesiz ki kendisine taahhüd edilen büyük bir neticeden şefaati tercih etmiştir.

Allah teâlânın, Hz. Peygamber'e namaz emrini yerine getirmesinden sonra, hamd makamından bahsetmesi manidardır. Nitekim kıyamette kulun hamd makamına mazhar olması ancak namaz ibadetiyle mümkündür ³ .

Makam-ı Mahmud'un kıyametteki feyzi şefaati ilelidir. Nitekim Livâü'l-Hamd altında toplanacak olan Ümmetin, hamdiyeti ilahiyeden nasiplerini alacakları muhakkaktır. Ayrıca cennet ehlinin dualarının sonunda "Hamd alemlerin Rabbi olan Allah içindir" ⁴ ibaresi bulunmaktadır.

Makam-ı Mahmud kıyamette Hz. Peygamber'e tahsis edilen özel bir şefaati makamıdır. Bu makamın kıyamette cezanın kaldırılması için bir şefaati makamı olduğu da ifade edilmektedir ⁵ . Nitekim Ebu Hureyre(r.a)'den rivayet edilen bir hadiste Makam-ı Mahmud'un ne olduğu Hz. Peygamber'den

---

1. ed-Duhâ(93),5. Bilgi için bk. M.Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, VIII,5892.

2. Müslim, el-İmân,88.

3. Müslim, el-İmân,88.

4. el-Fatiha(1),1; M.Hamdi Yazır, a.g.e., I,60, V,3196.

5. el-İsra(17),79; Zemahşeri, Keşşaf, IV,31; İbn Kesir, a.g.e., V,98.

sorulmuş O da, "Makam-ı Mahmud kıyamette ümmetim için şefa-
faat makamıdır" ¹ buyurmuştur. Bununla beraber bu makamın,
herkesin kıyamette hamd ile tebciil ettiği hamde bağlı mut-
lak kurbiyyet makamı, yani Livau'l-Hamd altında Şefaati-i
Kübra (Uzma) makamı olduğu beyan edilmektedir ² .

Ayrıca Allah'ın Hz. Peygamber(s.a)'e va'd ettiği ik-
râmın (atâ') dünya fethi ve ahiret sevabı olduğu ifade edil-
mektedir. Bununla beraber, atâ'nın yalnız ahirete münhasır
kılındığını ve Allah'ın Peygamber'ine havzı ve şefaati ver-
mesi şeklinde yorumlandığını da bilmekteyiz. Ancak atâ'dan
maksadın Allah'ın kıyamette Hz. Peygamber'i razı etmek ol-
duğu kanaati âlimlerin ekseriyetince kabul edilmektedir ³ .
Tesbitlerimize göre, Allah'ın Hz. Peygamber için hazırladı-
ğı her şey atâ' terimiyle ifade edilmektedir. Şüphesiz ki,
Hz. Peygamber'in rızasının ağırlık merkezini ümmetinden i-
man ehli olanların cehenneme girmemesi teşkil etmektedir.

Hz. Peygamber'in kıyametteki rızasının ehli beytinden
hiç birinin cehenneme girmemesi ile olacağı ekseriyetle i-
fade edilmektedir ⁴ .

-
1. el-İsra(17),79; en-Nahl(16),71,79; Buhârî, Tefsiru'l-Kur'-
ân,11; Müslim, el-İmân,84; Tirmizi, et-Tefsîr,18.
  2. el-İsra(17),79; M. Hamdi Yazır, a.g.e., V,445.
  3. ed-Duhâ(93),5; Şevkânî, Fethu'l-Kadîr, V,445.
  4. el-Leyl(92),1-2; el-Enâm(6),96; eş-Şuârâ(26),52; İbn Ke-
sîr, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm, VIII,446.

Hız. Peygamber'in şefaati hususunda en ümit verici âyetin "Rabb'in sana verecek (atâ'da bulunacak) sen de râzı olacaksın" ¹ âyeti olduğu ifade edilmektedir. Bu âyete istinaden Hız. Peygamber'in kıyamette bütün taleplerinin yerine getirileceği belirtilmektedir. Ayrıca Hadislerde de Hız. Peygamber'in ümmeti için ağladığı ve bu hususta râzı edildiği anlatılmaktadır ² .

Hız. Peygamber'in rızasının Allah'ın rızasına bağlı bulunduğu keyfiyeti hiç bir zaman gözden uzak tutulmamalıdır. Nitekim Allah'ın râzı olmadığı bir hususta Peygamber'in rızası düşünülemez. Allah kulları için küfre rıza göstermediği gibi, Peygamber de asla küfre rıza göstermez. Zira Allah'ın hilafına olarak Peygamber'de bir rıza görmek O'nu rıza makamından düşürmekten başka bir şey değildir. Bu nedenle insanların Peygamber'in şefaatinde müstefid olabilmeleri Allah ve Resulüne ittiba' derecelerine bağlı olan bir husustur. Nitekim Allah aff-ı ilahinin en genişini ilan ederek şirk ve küfr müstesnâ, diğerlerini bağışlayacağını beyan etmektedir ³ .

Ayrıca Hız. Peygamber'in büyük günah sahiplerine şefa-at edeceğine dair sözü de kebaire teşvik için değil, imân ve ittibanın kıymetini tesbit içindir. Nitekim kebaire küf-

---

1. ed-Dûha(93),5; M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, VIII, 5893-94.

2. Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyame, 11.

3. el-Hucurât(49),7; ez-Zümer(39),53; M. Hamdi Yazır, a.g.e., VIII,5895.

rün dahil olmayışı bunu isbatlar mâhiyettedir ¹ .

Hız. Peygamber'den istifade etmek dünyada kafirler içinde geçerlidir. Ancak onların bu faydalanmaları imân dâiresine girmedikleri sürece dünyada kalacak ve âhiret için hüsranlarına vesîle olacaktır ² .

Netice olarak, Hız. Peygamber'e verilen hayırlarda ümmete şefaât hususu oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ümmetin bu hayırlardan alacakları nasip de onların iman ve itibaları ile doğru orantılıdır. Nitekim Kur'ân'da şefaât Peygamber'e verilen atâlar arasında doğrudan ifade edilmektedir. Mademki Peygamber'e verilenlerden insanlar dünyada son derece istifade ediyor ve mademki Peygamber için sonrası, yani ahiret daha hayırlı mütalaa ediliyor, o halde, Allah ve Resulüne ittiba edenler de, adı ne olursa olsun ahirette Hız. Peygamber'den ziyadesiyle istifade etme imkânına sahiptirler ³ .

1 . H z . P e y g a m b e r ' i n D ü n y a d a k i Ş e f a a t i :

Hız. Peygamber'in daha dünyada iken şefaatte bulunduğuna

1. Ebû Dâvûd, es-Sünnet, 23; Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 12.

2. en-Nisâ(4), 48; M. Hamdi Yazır, a.g.e., VIII, 5896.

3. ed-Duha(93), 4; İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm, VIII, 450.

dikkat edilmelidir. Hz. Aişe(r.a)'nin naklettiğine göre Peygamber Efendimiz genellikle gece yatağından kalkar ve ölümlere şefaatte bulunmak için Bakî mezarlığına giderdi ¹. Ayrıca cenaze namazında Hz. Peygamber'in ölü için mağfi-ret dilediği ve bunun müessir olduğu kaydedilmektedir ². Dolayısıyla günahlarının bağışlanması için ölüye dua etmek cenaze namazının mütemmim bir cüz'ü haline gelmiş ve buna büyük bir önem atfedilerek günümüze kadar devamı sağlanmış-tır ³. Yüz kişiden müteşekkil bir müslüman cemaat bir müs-lümanın cenaze namazını kıldığı ve günahlarının bağışlanma-sı için dua ettiği vakit bu namazın muhakkak kabul oluna-cağı sahih hadislerde belirtilmektedir ⁴. Cenaze namazın-daki yüz sayısında âlimler arasında ihtilaf mevcut olup ba-zılarına göre bu sayı üç safa kadar indirilmektedir. Ayrı-rica Câbir(r.a)'dan gelen bir hadiste Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Ben azab gören iki kabrin yanın-dan geçtim de şefaetim sayesinde kabirlerin üzerine koydu-ğum bu dallar yaş durdukça onlardan azabın hafifletilmesini Rabb'imden diledim" ⁵.

-
1. Buhârî, ez-Zekât,52, el-Enbiya,3,9, et-Tevhid,19,24,31, 36-37, Tefsîru'l-Kur'ân, sûre II,XVII; Müslim, el-İman, 84, el-Cenaiz,18-19; Tirmizi, el-Cenaiz,59.
  2. Müslim, ez-Zühd,18.
  3. Tirmizî, ed-Daavât,117; Müslim, ez-Zühd,17.
  4. Müslim, el-İmân,10; Tirmizi, el-Cenâiz,40, el-İmân,17; Nesei, el-Cenâiz,78; İbn Mâce, el-Cenâiz,19; İbn Kesîr, en-Nihaye, II,157.
  5. Müslim, ez-Zühd,17-18.

H z . P e y g a m b e r ' i n d ü n y a d a k i ş e f a a t i a h i r e t e m ü t e v e c c i h o l m a s ı h a s e b i y l e e l e a l ı n ı m ı ş t ı r . H z . P e y g a m b e r ' i n d ü n y a i ş l e r i i ç i n d e b i r ç o k ş e f a a t t e b u l u n d u ğ u m u h a k k a k t ı r . A n c a k b i z i m ç a l ı ş m a m ı z ı n d ü n y a d a k i ş e f a a t i , y a n ı a r a c ı l ı k h u s u s l a r ı n ı b ü n y e s i n e a l m a d ı ğ ı n ı i f a d e e t m e m i z g e r e k i r .

2 . H z . P e y g a m b e r ' i n K ı y a m e t t e k i ş e f a a t i :

Kıyamet gününde H z . P e y g a m b e r ' i n ş e f a a t i u m u m i y e t l e t e k r a r e d i l e n b i r h a d i s d e a n l a t ı l ı r . B u h a d i s - i ş e r i f i n a n a h a t l a r ı ş ö y l e d i r : A l l a h m ü ' m i n l e r i m a h Ő e r d e t o p l a r . M ü ' m i n l e r ç a r e s i z b i r h a l d e ö n c e l i k l e H z . A d e m ' e m ü r a c a a t e d e r e k k e n d i l e r i i ç i n ş e f a a t t e b u l u n m a s ı n ı i s t e r l e r . A n c a k H z . A d e m g ü n a h f i l i n i n k e n d i y ü z ü n d e n d ü n y a y a s o k u l d u ğ u n u i f a d e e d e r e k m ü ' m i n l e r i H z . N ũ h ' a h a v a l e e d e r . N u h k e n d i g ü n a h l a r ı n ı z i k r e t t i k t e n s o n r a o n l a r ı H z . İ b r a h i m ' e h a v a l e e d e r . . . E ö y l e c e m ü ' m i n l e r K u r ' â n - ı K e r i m ' d e z i k r e d i l e n b ü t ũ n u l u l a z i m P e y g a m b e r l e r e b o Ő y e r e m ü r a c a a t e d e r l e r . N i h a y e t H z . İ s a m ü ' m i n l e r e H z . P e y g a m b e r ' e m ü r a c a a t t a b u l u n m a l a r ı n ı t a v s i y e e d e r . B u n u n ũ z e r i n e m ü ' m i n l e r P e y g a m b e r E f e n d i m i z ' d e n Ő e f a a t t a l e b e d e r l e r . B u n d a n s o n r a R a s ũ l - i E k r e m A l l a h ' ı n h u z u r u n d a s e c d e y e k a p a n ı r v e m ü ' m i n l e r i n b a ğ ı Ő l a n m a s ı n ı n i y a z e d e r . C e n a b - ı H a k k , P e y g a m b e r ' e " B a Ő ı n ı k a l d ı r v e i Ő -

te, şefaatin kabul edildi" der. Allah teâlâ Hz. Peygamber'e muayyen bir sayıda kurtarılacak mü'minleri işaret eder. Peygamber bunları cennete soktuktan sonra, tekrar secdeye kapanır. Bundan sonra aynı hadiseler bir kaç defa tekerrür eder. Hz. Peygamber, "Rabb'im, artık Kur'ân'a göre cehennemde ebediyyen kalması gerekenler kaldı" der ¹. Böylece Peygamber Efendimiz, kıyamette, kâfirler hariç bütün mü'minlere şefaate etmiş olur.

Ana hatlarıyla aktardığımız bu hadis, şefaatin Hz. Peygamber'e tahsisi hususunda başlıca mesned teşkil eder. Ayrıca bütün sahih hadis kaynaklarında şefaate, Hz. Peygamber'e verilen imtiyazlar arasında mütalaa edilmektedir ².

3 . İ l k Ş e f a a t

ve

H z . P e y g a m b e r :

Şüphesiz ki Muhammed aleyhi's-selâm dünya ve ahirette bütün mahlûkatın en efdali ve fazîletlisidir. Bundan dolayıdır ki kıyamette ilk şefaate hakkı ve selahiyeti ona aittir. Nitekim Ebu Said(r.a)'dan rivayet edilen bir hadiste

---

1. Buhârî, et-Tevhîd,19; Müslîm, el-İmân,84; Tirmizî, et-Tefsîr, sûre,XVII.

2. Buhârî, es-Salat,56, er-Rikâk,51.

Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Kıyamet gününde adem oğullarının efendisi -övünmeksizin- benim. Hamd sancağı benim elimdedir. O gün Adem ve diğerleri, benim sancağım altında olmayan hiç bir peygamber yoktur. Kıyamet günü yerin yarılmasıyla kabirden ilk çıkacak olan da benim. Peygamber'lerin imâmı, hatibi ve şefaatlerinin sahibi (yöneticisi) -övünmek yok- benim. Allah'ın habibi benim. İlk şefaat eden ve şefaati ilk kabul edilen de benim. Kıyamet günü hamd sancağı benim elimde bulunacaktır. Bununla beraber böbürlenmek yoktur" ¹ . Ayrıca Enes b. Malik(r.a)'den nakledilen bir hadiste de Hz. Peygamber "Cennette ilk şefaatçi ben olacağım, Peygamberlerin kıyamette en çok tâbii bulunanı ben olacağım. Cennet kapısını ilk açan da ben olacağım" ² buyurmaktadır.

Hz. Peygamber'in yukarıdaki hususları anlatması övünmek için değil, "Rabb'inin nimetlerini anlat" ³ tarzındaki ilâhi emre ittiba için olduğu şüphesizdir. Zira bunların her bireri anlatılmaya değer ilahî nimeteler cümlesindedir.

-
1. ed-Duha(93),5; Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame,9; Müslim, el-İmân,84, el-Fedâil,2; Ebû Dâvûd, es-Sünnet,14; İbn Mâce, ez-Zühd,37.
  2. Buhârî, es-Salat,56; Müslim, el-İmân,85.
  3. ed-Duha(93),11.

V. HZ. PEYGAMBER'İN DIŞINDAKİ ŐEFAATÇILER

Kıyamet gününde Allah katında en ziyade Şefaati etmeye yetkili olan Şüphesiz ki Peygamber (sallâllahu aleyhi ve sellem) 'dir. Ancak İslâm Şefaati sadece ona tahsis ile ik-tifa etmemiştir. Hz. Peygamber'in haricindeki Őefaatçileri ana hatlarıyla Şu Şekilde belirtebiliriz:

1 . M e l e k l e r :

Őefaatla alakalı naslarda Şefaati selahiyetinin melek-
lere tanındığını müŐahede etmekteyiz. "Rahmân çocuk edindi,
dediler. HâŐâ, melekler ikrama mazhar kılınmış kullardır" ¹.
Ayrıca "Allah onların yaptıklarını ve yapmakta olduklarını

---

1. el-Enbiya(21),26; en-Necm(53),26; Zemahşerî, KeşŞâf, IV,
31; Şevkânî, Fethu'l-Kadîr, V,107; M. Hamdi Yazır, Hak
Dini Kur'ân Dili, VII,4601.

bilir. Onlar Allah'ın rızasına ermiş olanlardan başkasına şefaata edemezler" ¹ . Burada "mikrama mazahar kılınmış kullar" ifadesiyle meleklerin kasd edildiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Meleklerin şefaatinin daha da vuzuha kavuşması için şu âyetlere de işaret etmek yerinde olacaktır: "Arşı yüklenenler ve etrafında bulunanlar, Rabb'lerini hamd ile tsbih ederler, O'na iman ederler ve mü'minlerin bağışlanmasını dileyerek: Ey Rabb'imiz sanin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır, tevbe edenleri, senin yoluna uyup gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru, derler" ² . Hz. Peygamber(s.a)'de Atâ' b. Yezid(r.a)'den rivayet edilen bir hadislerinde şöyle buyurmaktadır: "Allah cehennemden çıkmalarını murad ettiklerini çıkarınca meleklerle şefaata edemelerini emreder" ³ .

Burada meleklerin kimlere şefaata edebilecekleri de vuzuha kavuşmaktadır. Buna göre melekler, tevbe eden ve Allah yoluna tâbi' olan mü'minlerle Allah'ın cehennemden çıkmalarına izin verdiği günahkâr ve fakat mü'minlere şefaata edeceklerdir. Ayrıca şefaata edecek ve edileceklerle alakalı ortak özellikler de belirtilmektedir. Bu özellikler, iman, ittiba', izin ve rızadır.

---

1. el-Enbiyâ(21),28.

2. el-Mü'min(40),7-9; eş-Şûrâ(42),3.

3. Neseî, et-Tatbîk, 81,171.

Müşrikler putlarını melek, melekleri de Allah'ın kızları diye vasıflandırmaktaydı. Bununla da Allah'a yakınlık peyda edeceklerine inanıyorlardı. Halbu ki, Allah onların zanna dayalı bu itikadlarını ibtal ederek melekleri ikrama mazhar kılınmış kullar diye vasıflandırmaktadır ¹ . Ayrıca meleklerin şefaatinin ancak Allah'ın dilediği kimselere izin vermesinden sonra olabileceği beyan edilmektedir ² . Böylece rızası aranacak olanın bizzat Allah teâlâ olduğu belirtilmektedir. Meleklerin şafaati böyle vasıflandırılınca, hiç bir şeye kadir olamayan aciz putlardan şfaat ummak akıl kârı değildir. Müşrik ve kâfirlerin zanna ittibalının hakikatı hiç bir şekilde değiştirmeyeceği kesindir. Bu itibarla Kur'ân'da meleklerin tabiatları da ifade edilmekte ve onların ancak mü'minler için mağfiret dileyip niyazda bulunabilecekleri belirtilmektedir ³ . Peygamberler, melekler ve mü'minler müşrik ve kâfir olanlar için mağfiret talep edilemeyeceğini pek ala bilmektedirler.

-
1. el-Bakara(2),255; Sebe'(34),23; ez-Zuhrûf(43),86; İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, VII,434.
  2. el-Enbiyâ(21),28.
  3. el-Mü'min(40),7; M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, VI,4151.

2 . P e y g a m b e r l e r :

Özellikle sahih hadis kaynaklarında peygamberlerin şefaata edebilecekleri ifade edilmektedir. Her peygamberin prensip olarak kendi kavminden mü'min olanlara şefaata edeceği muhakkaktır. Peygamberlerin kavimlerinden bazı kimselere istiğfar ettikleri Kur'ân'da haber verilen bir husustur ¹ . Bununla beraber insanların kıyamette bütün peygamberlere müracaat ederek şefaata isteyecekleri belirtilmektedir ² . Rasûl-i Ekrem Efendimiz peygamberlerin şefaati hususunda şöyle buyurmaktadır: "Sıratı ilk geçecek olan benim. Allah cehennemden çıkmaları gerekenlerin çıkışıyla ilgili hükmünü verince, peygamberlere şefaata etmelerini emreder. Onlar şefaata edebilecekleri kişileri nişanlarından tanıyacaklardır. Ateş insanoğlunun her yerine dokunduğu halde secde yerini yakmaz" ³ .

3 . A l i m l e r :

İlmiyle âmil olan ve Allah'ın dininin insanlar üzerinde hakimiyetini sağlayan alimler, Kur'ân ve sünnette son

-
1. et-Tevbe(9),103; Yusuf(12),97-98; İbrâhîm(14),11,41; Meryem(19),47; en-Nahl(16),89.
  2. Buhârî, et-Tevhîd,19; Müslim, el-İman,84.
  3. Neseî, et-Tatbîk,81,171.

derece övgüye mazhâr kılınmıştır. Onlar bütün insanlardan faziletli olup Allah'tan en çok korkanlardır. Âlimler Peygamberlerin varisleridir. Parlayan yıldızlar gibidirler. Onların mürekkepleri şehid kanından daha azizdir. Daha bir çok faziletlerle tavsif edilen âlimlerin şefaati hususunda Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Kıyamet gününde üç zümre şefaati eder: Peygamberler, sonra âlimler, sonra şehidler"¹.

4 . Ş e h i d l e r :

Muteber hadis kaynaklarından özellikle şehidin şefaati-ne büyük bir önem atfedilmektedir. Ayrıca Kur'ân'da şehidler övülmekte ve onların daima diri oldukları haber verilmektedir². Peygamber (s.a) bir hadislerinde şehidlerin şefaati hakkında şöyle buyurmaktadır: "Allah katında şehid için altı haslet vardır: Dökülen ilk kan damlasıyla günahları bağışlanır ve cennetteki mevkii gösterilir, kabir azabından korunur, en büyük korkudan emin olur, kendisine iman hüllesi (elbisesi+taç) giydirilir, hurilerle evlendirilir, akrabalarından yetmiş müslüman kişiye şefaati etmesi kabul olur³. Başka bir hadislerinde, kıyamette peygamberlerden ve âlimlerden sonra şehidin şefaati edeceğini haber vermektedir.⁴

1. İbn Mâce, ez-Zühd,37; Buhârî, el-İlim,14.

2. el-Bakara(2),154; el-Enbiyâ(21),103.

3. Tirmizi, Fezâilu'l-Cihad,25; İbn Mâce, el-Cihâd,16.

4. Buhârî, el-İlim,13.

5 . Ü m m e t t e n B a z ı l a r ı :

Hız. Peygamber'in ümmetinden bazılarınin, özellikle raşid halifelerin, ahabın, velilerin ve sâlih kulların kıyamette bir takım mü'min kullar için şefaaf edcekleri belirtilmektedir. Bu hususla alakalı olarak şu hadislerle işaret etmek yerinde olacaktır. Ayrıca mezkur kişilerin yer yer Kur'ân'da bizzat Allah tarafından övgüye ve derecelere mazhar kılındıkları kesin olan bir husustur ¹ .

Abdullah b. Şakîk(r.a)'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Benim şefaafimden başka ümmetinden bir kişinin şefaafıyla Temim oğullarından daha çok kişi cennete girecektir" ² . "Ümmetim içinde insanlardan büyük cemaatlere şefaaf edecek kişiler vardır. Onlardan kimi bir kabileye, kimi bir zümreye, kimi de bir kişiye şefaaf edecek ve neticede bunlar cennete girecektir. Ve yine, Hasan el-Basrî(r.a)'den rivâyet edilen bir diğef hadislerinde de Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Osman b. Affan kıyamet günü Rabîa ve Mudar kabileleri kadar insana şefaaf edecektir" ³ . Bu hadis değışik yer ve isimlerle diğef üç halife içinde tekrarlanarak rivayet edilmektedir ⁴ .

1. Tirmizi, Sıfatu'l-Kıyame,12; İbn Mâce, Mukaddime,16; Bu-hârî, er-Rikâk,51.

2. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame,12.

3. a.g.e., aynı kitap,14.

4. a.g.e., aynı kitap,10.

6 . S a b i l e r :

Özellikle buluğ çağına ermeden ölen çocukların kıyamette ebeveynlerine şefaathane olacakları sahih hadislerle bildirilmektedir. Ensardan bazı kadınların Hz. Peygamber'den va'z taleb etmeleri üzerine Peygamber bu teklifi kabul ederek onlara nasihat etmiş ve şöyle buyurmuştur: "Üç çocuğu ölüp de sabredene cehennem ateşi yoktur". Bunun üzerine kadınlardan biri, iki çocuğu ölene de mi ya Resulullah? dedi. Peygamber Efendimiz, "İki de öyle, bir de"¹ buyurdu.

Nihayet şefaate ehil olan bütün zevat kıyamet gününde niyazlarını yaptıktan sonra şefaatin gerçekleşmesi Allah'ın iradesine bağlıdır². Ancak Hz. Peygamber'in imtiyazlı durumu daima muhafaza edilmiştir³. Unutulmamalıdır ki Peygamber de dahil olmak üzere şefaate ehil kılınanların tamamı, ancak izin-i ilahiye iktiran etmek kaydıyla ve yine ancak izin verilenler hakkında şefaate edebileceklerdir⁴.

7 . C e n n e t E h l i :

Kıyamet gününde | cennet ehlinin, günahkâr mü'minlere,

-
1. Buhârî, el-İlm,15.
  2. Buhârî, et-Tevhîd,25; ez-Zümer(39),44.
  3. Müslim, el-İmân,84; Ebû Dâvûd, es-Sünnet,13.
  4. el-Bakara(2),255, el-Enbiya(21),28.

yani günahları sebebiyle cehenneme girmiş bulunanlara şefa-
faat edeceği haber verilmektedir. Bu hususla alakalı olarak
Resulullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Kıyamet gü-
nünde insanlar saflara ayrılır. Cehennem ehinden biri cen-
net ehlinin birinin yanından gecer ve ona "Ey felancı, dün-
yada iken benden içmek için su istediğini ve sana verdiği-
mi hatırlamıyor musun?" der, ondan şefaaf diler. Cennetlik
olan adam da ona şefaaf eder ¹.

Görüldüğü üzere dünyada yapılan iyilikler mü'min ol-
mak kaydıyla kıyamette şefaaf olunmaya vesile teşkil etmek-
tedir ².

---

1. İbn Mâce, el-Edeb,8; Tirmizî, Sıfatu'l-Cehennem,10.

2. Bilgi için bk. Amel ve Şefaaf böl.s.19.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEFAAT EDİLMEME LAYIK OLANLAR

ŞEFAAT EDİLMEME LAYIK OLANLAR

Kıyamet gününde kimse diğerrinin başına gelecek olan azabı defetme imkânına sahip değildir. O günde nusret, şefaatt, bedel ve fidiye nevinden hiç bir şeyin faydalı olmayacağı Kur'ân'da haber verilmektedir: "Öyle bir günden korkun ki o günde hiç bir şefaatt kabul olunmaz. Ondan bir fidiye (bedel) de alınmaz. Onlara Allah'ın azabından kurtulmak hususunda yardım da edilmez"¹. Kıyamet gününden korunmak ancak dünyüda ve o gün gelmeden evvel mümkündür.

"(Azab) Meleklerini göreceklerr gün mücrimlere hiç bir sevinç haberr yoktur"² meâlindeki âyete istinaden, Mu'tezile, büyük günah sahiplerr için âhirette şefaatin mümkün olmayacağını söylemişlerdir. Halbuki mezkûr ve benzeri âyet-

---

1. el-Bakara(2),48,123, el-İnfitâr(82),19; M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, VIII,5644.

2. Furkan(25),22.

lerde şefaatin nefyi büyük günah sahipleri için değil kâfirler içindir. Gerçi asi mü'minlere şefaatin şâmil olup olmayacağı sorusu akla gelebilir. Çünkü Kur'ân'da şefaate nefye dildiğini söyleyenler de bulunmaktadır¹. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla Kur'ân'da âsî kavramı günahkâr mü'minden ziyade kâfirler için kullanılmaktadır².

Kıyamette azaptan kurtulmak için kâfirlerin başvuracağı hiçbir çare mevcut değildir. Kur'ân'da şöyle haber verilmektedir: "O inkâr edip kâfir olanlar yokmu, eğer yer yüzünde olan herşey ve onun bir okadarı daha onların olsa da kıyamet gününün azabından kurtulmak için onu feda etseler yine kendilerinden kabul olunmaz. Onlar için pek acıklı bir azab vardır"³. Yine Kur'ân-ı Kerîm'de "Şefaate edicilerin hiç bir şefaati onlara (kâfirlere) fayda vermez"⁴ buyrulmaktadır.

Beni İsrail, peygamber olan atalarının her halükârda kendilerine şefaate edeceğine inanmakta ve kendilerini Allah'ın en yakın dostaları olduklarını, bu yüzden de mutlaka şefaate mazhar olacaklarını iddia etmekteydiler. Kur'ân-ı Kerîm ise onların bu iddialarını ibtal ederek zanlarını boşa çıkarmıştır⁵.

1. el-Bakara(2),48; Şevkânî, Fethu'l-Kadir, I,68; Zemahşerî, Keşşâf, I,279.

2. Lokmân(39),13.

3. el-Mâide(5),36.

4. el-Müddessir(74),48.

5. el-Bakara(2),48; M. Hamdi Yazır, a.g.e., I,344.

Kur'ân ve sünnette Allah'ın iznine bağlı bulunmak kaydıyla ahirette şefaati edilmeye layık kılınanların bulunduğu haber verilmektedir. Umumi manada şefaati nefyeden âyetler şefaatin olmayacağını değil, kıyamet gününün şiddetini anlatmaya yöneliktir. Ve özellikle kâfirlere râcidir. O gün, her nefis kendi derdine düşer ¹, o gün kimse diğerinin günah yükünü yüklenemez ². O gün, babanın oğlu, oğulun baba için hiç bir şeye kadir olamayışı şefaate alakalı bütün yakınlıkları ortadan kaldırmakta ve şefaati iman esasına dayandırmaktadır ³.

Kâfir olarak Allah'a mülaki olanlara, kıyamette hiç bir yakının yakınlığı ve hiç bir makam sahibinin şefaati fayda sağlamaz. O gün insanlar birbirlerinden kaçır ve hiç bir nefis diğerine naib olamaz ⁴. Burada şefaatin nefyi her ne kadar kâfirler için ise de bu hükmün mana cihetiyle bütün nefsleri bünyesine aldığı ifade edenler de mevcuttur. Çünkü kıyamet gününün vasfı bilinen günün vasfıdır ve o günde hazır bulunacak herkesi bünyesine almaktadır. Bununla beraber diğer deliller müvacehesinde şefaatin nefyediliş hükmünün kâfirlere inhisarı daha uygundur.

---

1. el-Ârâf(7),3; Fâtır(35),18.

2. Âbese(80),37.

3. Lokmân(31),33.

4. el-Bakara(2),48; İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm, I, 126; M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, I,344.

Kâfirler kıyameti ve ba'si inkar ederek Allah'ın dinini heva ve hevesleri için bir eğlence haline getirmişlerdi. Bunun içindir ki Allah Hz. Peygamber'e kâfirlerin dünyada da terk edilmelerini emretmektedir ¹. Onların kurtuluş vesilesi zannettiklerinin hiç biri kıyamette cari değildir ². Küfrü sebebiyle helâk olan nefselerden kıyamette bütün vesilelerin kesileceği ve o gün insanlara ancak iman ve amel-leri ölçüsünde muamele edileceği bildirilmektedir ³. Bununla beraber, Ebû'd-Derdâ (r.a) Hz. Peygamber'in "Dünyada çok lânetçi olan lânet edicilerin de kıyamette şefaate ve şahidliğe mazhar olamayacaklarını" ⁴ bildirdiğini haber vermiştir.

Hülasa, kimsenin kinseden mesul tutulmayacağı, kimse-den şefaate kabul edilmeyeceği ve kimsenin kendisini Allah'ın azabından kurtaramayacağı kıyamet gününde kâfirlerden şefaatin bütün neveleri nefyedilmektedir ⁵.

-
1. el-Enâm(6),70; Şevkânî, Fethu'l-Kadîr, I,183; İbn Kesîr, a.g.e., III,274.
  2. el-Bakara(2),123, ez-Zümer(39),37, el-A'râf(7),53; Şevkânî, a.g.e., II,201, V,323; Zemahşerî, a.g.e., III,420; İbn Kesîr, a.g.e., III,421; M. Hamdi Yazır, a.g.e., III, 2169, VIII,5463.
  3. ez-Zâriyât(51), 12,15-16.
  4. Ebû Dâvûd, el-Edeb,53.
  5. el-Bakara(2),48, el-Müddessir(74),48; Buhârî, et-Tevhîd, 19.

I. HZ. PEYGAMBER'İN ŞEFAATİNE LÂYIK OLANLAR

Kıyamette ehl-i küfürden ve onların meded umduklarından her nevi şefaatin nefyedildiğini, ayrıca Allah'ın kıyamette kimlere şefaet etme müsadese verdiğini daha önce belirtmiştik. Burada kıyamette şefaet edilmeye lâayık olanları belirtmemiz icab etmektedir. Ancak şefaet edilmeye lâayık olanları temellendirirken, mahşer ehline ve Hz. Peygamber'in kıyametteki şefaatinin nev'ilerine de işaret etmemiz yerinde olacaktır. Hz. Peygamber'in sahih sünnetinde mahşer ehlinin üç grupta mütalaa edildiğini görmekteyiz:

a. Hiç azab görmeden kurtulacak olan cennet ehli mü'minler ¹.

b. Günahları sebebiyle cehenneme girecek ve daha sonra çıkarılacak olan mü'minler ².

c. Cehenneme atılacak olan kâfirler ³.

---

1. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 11-12; el-Asr(103), 3.

2. Buhârî, es-salât, 56-57.

3. el-Bakara(2), 48; Buhârî, et-Tevhîd, 19; Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 13.

Bilindiği üzere Hz. Peygamber'in kıyametteki umumi şefaatinin bir diğer adıda Makam-ı Mahmud olan şefaati uzmadır ¹. Rasûl-i Ekrem'e mahsus bulunan şefaati uzmanın kıyamette ihtiva ettiği şefaati nev'ileri şunlardır:

- a. Mahşerde hesabın çabuk görülmesi için bütün insanlara umumi şefaati ².
- b. Mü'minlerden bazılarının hesapsız cennete girmelerini sağlayan şefaati ³.
- c. Hak ettikleri halde bazı mü'minlerin cehenneme girmelerine mani olan şefaati ⁴.
- d. La ilahe illallah ehlinden cehenneme girmiş olanların cennete girmelerini sağlayan şefaati ⁵.
- e. Cennet ehlinin derecelerinin yükselmesini sağlayan şefaati ⁶.
- f. Ümmetinden bazılarına hususi şefaati ⁷.

Hz. Peygamber'in şefaati uzmasının ihtiva ettiği şefaati nev'ilerinin daha fazla olduğunu ifade edenler varsa da, ulemânın ittifak ettiği şefaati nev'ileri yukarıda saydıklarımızdır.

-
1. ed-Duha(93),5 ; el-İsra(17),79.
  2. Buhârî, et-Tevhîd,19; Tirmizî, et-Tefsîr,18.
  3. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame,12.
  4. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame,11; Ebû Dâvûd, es-Sünnet,20;; el-Bakara(2),178.
  5. Müslim, İman,84.
  6. Buhârî, es-Salât,56, et-Teyemmüm,1; Neseî, el-Ğusûl,26; Müslim, el-Mesâcîd,19.
  7. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr,40; Müslim, el-İmân,91.

Ayrıca Hz. Peygamber(s.a)'e diğer peygamberlerden hiç birine aynı anda verilmemiş olan beş haslet verilmiştir ki, bu hasletlerde Hz. Peygamber'in şefaati uzma'ındandır.

Câbir b. Abdullah(r.a)'dan Resulullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: "Bana benden önce hiç bir peygambere **nasîb** olmayan beş şey verildi: Bana bir aylık mesâfedeki düşmanları korkutucu kuvvet verildi. Yeryüzü benim için pâk kılındı, her yerde namaz kılınabilir. Ümmetim nerede namaz vakti gelirse, orada namazını kılar. Hiç bir peygambere verilmeyen şefaathakkı bana verildi. Her peygamber sadece kendi kavmine gönderildiği halde ben bütün insanlara gönderildim." ¹

Hz. Peygamber'e verilen hasletlerin daha fazla olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır.

Hadiste geçen şefaath insanları mahşerin korkusundan emin kılacak olan şefaattir. Nitekim Hz. Peygamber'e ait olan şefaatin reddolunmayacağı kesinlik arzeden bir husustur. Tevhidden başka salih ameli bulunmayanların bu şefaatsayesinde cehennemden çıkacakları bildirilmektedir.

Başta Hz. Peygamber olmak üzere şefaath selâhiyeti bulunanların kıyamet gününde şefaath edecekleri **grupları**, Kur'ân ve sünnet ölçüsü içinde şöyle sıralamak mümkündür:

---

1. Buhârî, es-Salât, 56-57, et-Teyemmûm, 1-2; Müslim, el-Mesâcid, 18-19; Neseî, el-Ğusl, 26-27.

1 . M a h Ő e r d e
B ü t ü n İ n s a n l a r :

Mahşer gününün çetin ve sıkıntı verici bir gün olduğu Kur'ân ve sünnette ifade edilen bir husustur. O gün insanların sıkıntıdan kulaklarına kadar terler içersinde kalacakları ve bu durumlarından kurtulmak için hesabın çabuk görülerek gidecekleri yerlere sevk edilmelerini arzulayacakları sahih hadislerde sıkça belirtilen bir husustur. O gün insanlar Hz. Peygamber'e şefaata için başvuracakları ve bundan sonra Hz. Muhammed'in Rabb'ine dua ederek hesabı başlatacağı haber verilmektedir¹. Anlaşıldığına göre, bu şefaata şekli ayırım yapmaksızın bütün insanları bünyesine almaktadır. Bundan dolayıdır ki bu şefaate umumi şefaata ismi verilmektedir.

2 . H z . P e y g a m b e r ' i n
Ü m m e t i :

Hz. Peygamber'in ümmeti hakkındaki şefaata imtiyazı daima muhafaza edilmiştir. Kıyamette ümmeti lehine ilk şefaata edecek olan da O'dur². Bazı sahih hadislerde Hz. Pey-

---

1. Buhârî, es-salât, 56, et-Teyemmûm, 1; Müslim, el-Mesâcid, 19.
2. Buhârî, ed-Daavât, 1.

gamber'in ümmeti için ağladığı ve bu hususta razı edeldiği ifade edilmektedir ¹. Ümmetinin yarısının doğrudan cennete girmesi ile kendisinin şefaati etmesi arasında muhayyer bırakıldığı ve fakat onun, şefaati tercih ettiği haber verilmektedir ². Diğer bazı sahîh hadisler de Hz. Peygamber'in bir yardım ve kurtarma imkanına sahip olduğu ve bunu kıyamette Allah'ın nezdinde kendi ümmetine şefaati için sakladığı rivayet edilmektedir ³. Bu meyanda Câbir b. Abdullah (r.a)'den rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Her Peygamber'in makbul olan bir duası vardır. Onlar bu dualarını dünyada etmişlerdir. Ben ise duâmı kıyamette şefaati olarak sakladım. Bu sakladığım duâ ümmetinden olup da Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmayarak ölen her kese nasib olur." ⁴ Awf b. Mâlik(r.a)'dan gelen diğer bir rivayete göre Hz. Peygamber(s.a): "Rabb'im beni muhayyer kıldı ve ben şefaati tercih ettim şefaati her müslümanadır." ⁵ buyurmuştur. Ayrıca Ebû Umâme(r.a)'den gelen bir diğer hadislerinde Hz. Peygamber(s.a)'in şöyle buyurduğu haber verilmektedir: "Rabb'im bana ümmetinden yetmiş bin kişiyi hesap ve azâb görmeden cennete sokacağıma vâdetti." ⁶

-
1. Buhârî, Tefsiru'l-Kur'ân, 11; Tirmizî, et-Tefsîr, 18; Müslim, el-Îmân, 84.
  2. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 12.
  3. Buhârî, ed-Daavât, 1.
  4. Müslim, el-Îmân, 86-87.
  5. Buhârî, et-Tevhîd, 32; Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 13.
  6. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 11-12.

3 . L â i l â h e i l l a l l a h

D i y e n l e r :

Muteber hadislerde, prensip olarak şefaatin ancak Allah'a sirk koşmayanlar hakkında câri olduğu ifade edilmektedir. Kalbi ile samimi olarak kelime-i tevhidi söyleyenlerin kıyamette Hz. Peygamber'in şefaatine mazhar olacakları ifade edilmektedir. Ebu Hüreyre(r.a)'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu haber verilir: Rasulullah'a, kıyamette şefaatine en çok lâayık olacak kimdir, diye soruldu. O da, "İnsanların kıyamet gününde benim şefaatine en çok lâayık olanları kalbi ve ruhu ile lâ ilâhe illallah diyendir." ¹ buyurdu. Avf b. Mâlik(r.a)'den Rasulullah'ın, "Şefaetim Allah'a ortak koşmadan ölenleredir." ² buyurduğu rivayet edilmektedir. Ayrıca Ebu Derda(r.a)'dan nakledilen bir hadiste Rasulullah(s.a)'ın, "Dünyada çok lanet edenler kıyamette şahid ve şefaatchı olamazlar." ³ dediği haber verilmektedir. Yine Hz. Peygamber'in, "Kalbinde arpa, buğday ya da zerre miktarı iman bulunduğu halde, lâ ilâhe illallah diyen herkes cehennemden çıkacaktır." ⁴ dediği rivayet edilmektedir.

---

1. Buhârî, el-İmâm,2,33, er-Rikâk,51; İbn Kesîr, en-Nihaye, II,281 v.d..

2. Müslim, el-Birr,24.

3. Müslim, el-İmân,84.

4. Buhârî, et-Tevhîd,33, er-Rikâk,52, ed-Daawât,86; İbn Mâce, ez-Zühd,27,37.

4 . B ü y ü k G ü n a h S a h i p l e r i
(E h l u ' l - K e b â i r) :

Şirk ve küfür dışında büyük günah işleyenler Tevbe etmeden ölürse, Allah teâlâ, ya bir şefaathçının şefaati ya da kendi lütfü ile bu durumda olanları affedebilir ¹ . Nitekim günah işlemelerine rağmen bu kişilere Kur'ân'da mü'min diye hitab edilmektedir ² . Ayrıca bütün müslümanlar asr-ı saadetten günümüze kadar ehli kiblenin cenaze namazını kılmış, onlar için duâ ve istiğfar etmiştir. Müslümanların, beş vakit namazlarında ve diğer ibadetlerinde ana-babalarına, akraba ve tanıdıklarına ve bütün ehli imana hiç bir tefrik yapmadan aff-ı ilahî diledikleri de bilinmektedir. Halbuki onlar kafir için istiğfar edilmeyeceğini ve bundan men'olunduklarını pekala bilmektedirler ³ .

Büyük günah işlemiş olanlar için şefaath haktır. Hiç bir vasıta bulunmaksızın Cenab-ı Hakk'ın affı mümkün olduğuna göre peygamberlerin ve hayırlı kulların şefaati ile de affetmesi öncelikle mümkündür.

Ebu Musa el-Eşârî(r.a)'den, Resûlullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: "...Siz şefaathimi takve sahibi mü'minler için mi sanırsınız? Hayır, öyle sanmayın. Fakat benim şefaathim günahkâr ve hatalı işlere karışmış olan müs-

1. et-Tahrîm(66),8.

2. el-Bakara(2),178, el-Hucûrat(49),9, el-Mâide(5),106.

3. et-Tevbe(9)

lûmanlar içindir"¹ . Ayrıca "Şüphesiz kıyamet günü benim şefaati ümmetinden büyük günah işleyenleredir" ² buyurmaktadır. Hz. Peygamber'in mürtekib-i kebîreye şefaatin ona va'dedilen özel şefaati olduğu kaydedilmektedir.

Büyük günah sahiplerine şefaatin vâki olacağı hususu Kur'ân'da da mevcuttur: "Artık onları bağışla, günahlarının yarlıganmasını dile" ³ . "Hem keninin, hem erkek mü'minlerle kadın mü'minlerin yarlıganmasını dile" ⁴ buyrulmaktadır.

Görüldüğü üzere Kur'ân ve sünnet ibareleri istiğfari, dolayısıyla şefaati emretmektedir. Kur'ân'da şefaatin nefyedilişini öngören âyetlerin kâfirlere müteveccih olduğunu bir kere daha ifade etmiş olalım ⁵ . Eğer mü'minlere de şefaati fayda vermeyecek olsaydı kâfirleri tefrik etmenin hiç bir manası kalmazdı. Nitekim Hz. Peygamber'in "Şefaati ümmetinden büyük günah sahiplerinedir" ⁶ mealindeki sözleri de bu husustaki şefaatin büyük günah sahipleri (ehlu'l-kebaire) ne şâmil olacağını gösterir. Ancak bu görüşe Mu'tezile iştirak etmemiştir. Mu'tezile "âsiler için şefaati yoktur"⁷ prensibinden hareket ederek şöyle demektedir: Madem ki, cehenne-me atılmış olanlar oradan kurtulamıyacaklardır, o halde hiç bir

-
1. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 11; İbn Kesîr, en-Nihaye, II, 278.
  2. İbn Mâce, ez-Zühd, 37.
  3. Al-i İmrân(3), 159.
  4. Muhammed(47), 19.
  5. el-Müddessir(74), 48.
  6. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 10-11; Ebu Davud, es-Sünnet, 20.
  7. el-Bakara(2), 48, 123; Zemahşeri, Keşşâf, I, 60.

zaman şefaati mevzubahis değildir. Başta Mu'tezîle olmak üzere kıyamette şefaati reddedenler kanaatlerini izah ederken Kur'ân'ın bazı âyetlerine ve Hz. Peygamber'in hadislerine dayanmaktadır ¹ .

Ehl-i Sünnete göre, şefaati aklen mümkün olduğu gibi naklen de sabittir. Kıyamette özellikle büyük günah sahipleri için şefaati vardır. Nitekim Kur'ân da "O gün Rahman'ın izin verdiklerinden başka hiç kimseye şefaati fayda vermez." ² buyrulmaktadır. Bu konu ile ilgili hadisler de ehl-i sünnete göre tevâtür sınırına ulaşmıştır. Ayrıca bu hususta ehl-i sünnet âlimlerinin icması da sabit olmuştur.

Bununla beraber, Havariç ile Mu'tezîle, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, şefaati, inkâr ederek günahkarların ebedi cehennemde kalacaklarını ısrarla müdafa ederlerken Kur'ân'ın şu iki âyetine istinad etmektedirler: "Onlara şefaati edicilerin şefaati fayda vermez." ³ ve "O gün zalimler için ne bir dost, ne de sözü dinlenir bir şefaati vardır" ⁴ . Hemen ifade edelim ki mezkûr Kur'ân âyetleri, kâfirleri hedef almakta olup zulümden maksat küfürdür. Kâfire şefaatin olamayacağını ilgili bölümde ispatlamıştık, zaten kâfire

-
1. Geniş bilgi için bk. Nureddin es-Sâbûnî, Maturidiyye Akaidi, trc., Bekir Topaloğlu, Ankara 1979.
  2. Tâhâ(20), 109.
  3. el-Müddessir(74), 48.
  4. el-Mü'min(40), 18.

şefaata olmayacağını Mu'tezile'den önce ehl-i sünnet ortaya koymaktadır. Mu'tezile şefaata alakalı hadisleri de cennet ehlinin derecelerinin yükselmesi olarak tevtil etmektedir.

Akaid mezheplerinin şefaata anlayışı bizim çalışmamızın kapsamına dahil değildir. Bizim çalışmamız hiç bir te'vile gitmeksizin "Kur'ân ve Sünnete göre" kaydıyla sınırlıdır.

5 . C e h e n n e m E h l i :

Cehennem ehlinin, korkunç âkibetlerinden nasıl kurtulacağı hususunda Hz. Peygamber'in sahih hadislerinde pek vazih bir şekilde anlatılmaktadır. Hz. Peygamber (s.a): "Şefaati sayesinde cehennemden çıkması gerekenleri çıkaracağım" buyurmuştur¹. Buna göre, günahkâr mü'minlerden cehenneme girenlerin bir kısmı az azab çekecek, bir kısmı ise kömür haline gelecektir. Ancak vuku' bulacak şefaata sonunda üzerine hayat suyu serpilerek tekrar eski sıhhatli hallerine döndürüleceklerdir². Hz. Peygamber (s.a) ümmetinden bir kısmının kendi şefaatiyle cehennemden çıkartılacağını ve kendilerine cehennemîler adı verileceğini haber vermektedir³.

1. Buhârî, Tefsiru'l-Kur'ân, 11; Müslim, el-İmân, 84; İbn Mâce, ez-Zühd, 37.

2. Tirmizî, Sıfatu'l-Cehennem, 10; Ebû Dâvûd, es-Sünnet, 23; Müslim, el-İmân, 84.

3. Müslim, el-İmân, 81; İbn Kesîr, en-Nihaye, I, 222-23, II, 264.

Kalbinde zerrece iman bulunduğu halde cehenneme girmiş olan herkes şefaathat sayesinde oradan çıkacaktır ¹ . Būnlara şefaathat edecek olanlar da melekler, peygamberler, salih ve müttaki mü'minler ve nihayet Allah teâlâdır.

6 . C e n n e t E h l i O l a n M ü ' m i n l e r :

Hz. Peygamber'in şefaathatini kıyamette yalnız günah sahiplerine hasretmek yerinde bir izah şekli değildir. Nitekim Hz. Peygamber cennette ilk şefaathatçı olacağını haber vermektedir ² . Bu da gösteriyor ki insanların ahiretteki mevkileri hangi noktada bulunursa bulunsun istisnasız hepsinin Hz. Peygamber'in şefaathatine ihtiyacı vardır. Bu meyanda Hz. Peygamber'in cennetteki mü'minlerin durumlarının daha iyi vaziyete getirilmesi ve onların daha büyük nimetlere mazhâr olabilmeleri için şefaathatte bulunacağı haber verilmektedir ³ . Her ne kadar Hz. Peygamber'in şefaathatini sadece cennetteki mü'minlerin derecelerinin yükselmesi için bir vesîle olduğunu söyleyenler varsa da yukarıdan beri şefaathate lâayık olanlarla ilgili yaptığımız izahlar gösteriyor ki Hz. Peygamber'in şefaathatini kâfirler hariç diğerleri için belli bir kesime hasretmek hatalı bir anlayıştır.

-
1. Müslim, el-İmân,84; Buhârî, et-Tevhîd,19; Tirmizî, Sıfatu'l-kıyame,13.
  2. Tirmizî, Sıfatu'l-cennet,20; Zemahşerî, Keşşâf, I,60.
  3. Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame,12.

7 . H u s u s î Ş e f a a t e

M a z h a r O l a n l a r :

Muteber hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'in başta ebeveyni olmak üzere bir takım kimseler için hususi şefaatte bulunacağı haber verilmektedir. Kanaatimizce hususî şefaatte mazhar olanlar imân ve amel nokta-i nazarından zerve de bulunanlar olduğu gibi Hz. Peygamber'e hayatında iyilik yapmış bulunanlar ve fakat kamil iman sahibi oldukları hususunda tereddüt hasıl olmuş kimselerdir de. Nitekim Hz. Peygamber amcası Ebu Tâlib için hususî şefaatte bulunacağını ifade ettikten sonra şöyle buyurmuştur: "Umulur ki şefaatem ona fayda verir de azabı hafifletilir." ¹

8 . V e s î l e İ s t e y e n l a r :

Vesîle kelimesi, aslında vasıta ve aracı demektir. Fakat burada vesîleden maksat, cennetin en yüksek makamıdır. Vesîle ile kıyamet günündeki en büyük şefaatin kastedildiğini de söyleyebiliriz. Çünkü o Hz. Muhammed (s.a) için istenen bir makamdır. Nitekim Amr b. As(r.a)'den rivayet edilen bir hadîste Resûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Ezanı işittiğiniz zaman müezzinin dediğini söyleyin, sonra bana

---

1. Buhârî, Menakıbu'l-Ensar, 40,41; Müslim, el-İmân, 90-91.

salât edin...Sonra benim için Allah'tan vesîle dileyin. Çünkü vesîle cennette öyle bir makamdır ki, Allah'ın kullarından yalnız birine lâyıktır, o kimsenin ben olacağımı ümit ediyorum. Kim Allah'tan benim için vesîle talebederse ona şefaati dokunur." ¹

Ezandan sonra okunan duada Hz. Peygamber için istenen vesîle onun üstün faziletinin karşılığıdır. Nitekim onun mertebesi bütün mahlukatın mertebesinden yücedir.

Hz. Peygamber'in ümmetinden duâ taleb etmesi ümmetinin ecre nâil olmasını sağlamak içindir. Böylece hem sevap alınmış ve hemde Peygamber'in makamının yükselmesi için Allah'a niyaz edilmiş olur. Ayrıca bu taleb onun tevazuuna bir işarettir.

Cabir b. Abdullah(r.a)'dan gelen bir hadislerinde Resulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Ezan sesini işitince, şu mükemmel da'vetin ve kıyamete dek dimdik duracak olan namazın Rabbi olan Allah'ım! Muhammed(s.a)'e vesîle ve fazîlet ver. Ve onu vadettiğin Makam-ı Mahmud'a gönder, diyen hiç kimse yoktur ki, kıyamet günü onun için şefaati etmek bana vacib olmasın" ². Mezkur duadaki makam-ı mahmudun Hz. Peygamber'in kıyamette şefaati makamı olduğunda âlimler ittifak etmiştir ³.

-
1. el-İsrâ(17),57; Buhârî, el-Ezan,7; İbn Mâce, el-Ezan,4, 520; Ebû Dâvûd,, es-Salât, 36-37.
  2. Buhârî, el-Ezan,8, Tefsiru'l-Kurân,11; Müslim, ez-Zekat, 2, es-Salât,7; Tirmizî, es-Salât ,43,57, el-Menakıb, 68, ez-Zekat,2; Nesei, el-Ezan,37-38.
  3. el-İsrâ(17),79, el-Mâide(5),35, et-Tevbe(9),99.

Muayyen bir gayeye ulaşmak için her hangi bir şeyi vesîle kılmak veya sebep yapmak caiz olan bir husustur. Bundan dolayı mü'min kulların dileklerinin yerine gelmesi için Peygamberi vesîle yapmaları hor görülecek bir hadise değildir. Nitekim İslâm tarihinde bunun örnekleri de görülmektedir. Osman b. Avf(r.a)'dan rivayet edilen bir hadiste, gözleri âmâ olan bir şahsın Resulullah'tan gözlerinin iyileşmesi için dua istediği ve Hz. Peygamber'in öğrettiği şu duâyı okuduktan sonra âmâ olan şahsın gözlerinin gördüğü rivayet edilir: "Allah'ım! Rahmet Peygamberi, Peygamber'in Muhammed ile senden diliyor ve sana yöneliyorum. Şu ihtiyacımın görülmesi hususunda Muhammed (s.a) ile Rabb'ime yönelmiş bulunuyorum. Allah'ım onu bana şefaathı kıl" ¹.

Görüldüğü üzere, Hz. Peygamber'in ümmetine duâ tavsiye ettiği, kendisinden vesîle ve şefaathı istenmesini bizzat öğrettiği delillerle sabittir. Hz. Peygamber'in, kendisinin vesîle kılınmasını istemisi, yapılan duâyı onun bizzat iştirak ettiğini ifade eder. Bundan dolayı vesîle ile tevesül caizdir. Hz. Peygamber'den şefaathı dilemek ve onu vasıta kılmak hayatında iken caiz olduğu gibi vefatından sonra da caizdir. Bu hususta icma sabit olmuştur. Ayrıca, son derece muhlis ve müttaki olmak kaydıyla bir takım salih kullardan da vesîle istenebilir. Nitekim Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'in vefatından sonra onun ehl-i beyti ile şefaathı ve vesîle di-

---

1. Tirmizî, ed-Daavât, 117; Müslim, ez-Zühd, 18.

lediği haber verilmektedir ¹. Ummet arasında tevatüre varan yağmur duâsı vb. hususlar da bir takım salih kulların vesîle kılındığını göstermektedir. Ancak bütün bunlarda dikkat edilmesi gereken husus, istenecek her şeyin temelde Allah'tan talep edilmesidir.

---

1. İbn Mâce, es-Salaât, 189. Geniş bilgi için bk. Tirmizî, ed-Daavât kitabı.

NETİCE

"Kur'an ve Sünnette Şefa'at Kavramı" isimli tezimizi, giriş kısmından sonra iki bölüm halinde takdim ettik. Birinci bölümde şefa'at yetkisini; ikinci bölümde ise, şefa'at edilmeye lâyık olanları Kur'an ve Sünnet ölçüsünde ortaya koymaya çalıştık.

Bu çalışmamızda vardığımız neticeleri kısaca şöyle ifade edebiliriz :

Kur'an-ı Kerîm ve Hz. Peygamberin sahih Sünnetinde şefa'atin itikad mevzularının sem'iyat kısmında yer aldığını gördük. Nassların gösterdiğine göre, kıyamette şefa'at haktır ve mutlaka vardır. Ancak kıyamet gününde şefa'ate mazhar olabilmek için dünyada Allah'ı şirkin bütün nevelerinden tenzîh eden bir imâna sahip olmak zarurîdir.

Kur'an ve Sünnet'te müşrik ve kâfirlerle, onların meded umduklarından nefyedilen şefaatin kimleri bünyesine aldığı hususu, yine nasslarla tesbît edilmektedir. Buna göre, Allah'ın şefaata etme izni ve selahiyeti verdiklerini şöyle belirtmek mümkündür: Başta en ziyâde şefaata etme selahiyeti bulunan Hz. Muhammed (s.a) olmak üzere diğer peygamberler, melekler, âlimler, şehidler, Hz. Peygamberin ümmetinden bazıları, sabîler ve cennet ehli olan mü'minlerdir.

Ayrıca Kur'an ve Sünnet'te kıyamette şefaata edilmeye lâyık olanlara da işâret edilmiştir. Buna göre ise, şefaata edilmeye lâyık olanlar şunlardır: Mahşerde hesabın başlaması için bütün insanlar, Hz. Peygamberin ümmeti, "lâ ilâhe illallah" diyenler, büyük günah sahipleri (ehlü'l-kebâir) azaplarının hafifletilmesi bakımından cehennem ehlinde bazıları, cennette olan mü'minler, hususî şefaate mazhar olanlar ve vesîle isteyenler.

Ahirette kişiyi ebedî kurtuluşa erdirecek olan imân ve amel-i salih'tir. İmanın yokluğu hiçbir şeyle telâfi edilemez. Amel-i salih'in eksikliği ise, ya doğrudan veya bir müddet azap gördükten sonra şefaata tamamlanabilecek bir husustur. Ancak unutulmamalıdır ki, şefaata alâkalı nasslar şu iki önemli hususu gözler önüne sermektedir: Şefaata edecek ve şefaate nâil olacaklar için ilâhî iznin sadır olması.

B I B L I O G R A F Y A

---

1. Asım Efendi, Mütercim, Kâmus, İstanbul, 1304.
2. Âbdulbâkî, Muhammed Fuâd, el-Mû'cemu'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'ani'l-Kerîm, İstanbul, 1984 (ofset).
3. el-Buhârî, Ebû Âdillâh Muhammed b. İsmâil, el-Câmiu's-şahîh, İstanbul, 1981 (ofset).
4. el-Cürcânî, es-Seyyîd eş-Şerîf, Âli b. Muhammed, et-Ta'rifât, İstanbul, 1308.
5. Çantay, Hasan Basri, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, İstanbul, 1976.
6. Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, es-Sünen, İstanbul, 1981 (ofset).
7. el-İsfahânî, Ebu'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed, er-Râğîb, el-Müfredât fî ğarîbi'l-Kur'ân, Mısır, 1970.
8. Ibn Manzûr, Ebu'l-Fağl Muhammed b. Mükrim el-Efrîkî, Lisânu'l-Arab, Beyrut, ts.
9. İslâm Ansiklopedisi, (İ.A.), İstanbul, 1950-
10. İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Ömer, İmâduddîn, Tefsîru'l-Kur'ani'l-azîm, İstanbul, 1985 (ofset).

11. İbn Kesîr, Kitâbu'n-Nihâye el-fiten ve'l-melâhim, thk., Muhammed ez-Zeynî, Mısır, ts.
12. İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd, es-Sünen, İstanbul, 1981 (ofset).
13. el-Ğadî Abdulcebâr, b. Ahmed Ebu'l-Huseyn el-Mu'tezilî, Şerhu'l-usûli'l-ğamse, nşr., Ahmed b. el-Huseyn b. Ebî Hâşim ve Abdülkerîm Öşman, Kahire, 1965.
14. Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc, el-Câmi'u's-sahih, İstanbul, 1981 (ofset).
15. en-Neseî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Âli b. Şuâyb, es-Sünen, İstanbul, 1981 (ofset).
16. es-Sâbûnî Ebû Muhammed Ahmed b. Mahmûd, Nûreddîn, Mâturîdiyye âkaidi, trc. Bekir Topaloğlu, Ankara, 1979.
17. eş-Şevkânî, Muhammed b. Âli b. Muhammed, Fethu'l-Ğadîr, el-Câmi beyne fenneyi'r-rivâye ve'd-dirâye min ilmi't-tefsîr, Mısır, 1349-1351.
18. et-Tahânevî, Muhammed Â'lâ b. Âli İbnu'l-Ğadî, Kessâfu İstılâhâti'l-funûn, Kalküta, 1862.

19. et-Tirmizî, Ebû İ^çsâ Muhammed b. İ^çsâ b. sevra,
es-Şünen, İstanbul, 1981 (ofset).
20. Topaloğlu, Bekir, Kelâm İlmi Giriş, İstanbul, 1981.
21. Vecdî Ferîd, Dâiretu'l-mâârifî'l-karnî'l-îsrîn,
Beyrut, ts.
22. Wensinck, A.j., el-Mu'cemu'l-müfehres li elfâzi'l-
hadîsi'n-Nebevî, Leiden-Brill, 1936-1969 (ofset).
23. Yazır, M. Hamdi, Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili,
İstanbul, ts.
24. ez-Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Carullah Muhammed b. Ömer,
el-Kessâf an hakâiki't-tenzîl ve üyuni'l-akâvîl fî
vücûhi't-te'vîl, Tahran, ts.